

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 754.

CHICAGO, ILL., 23. februarja (February 23rd), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Premogarji pred bitko.

Industrialna kriza je oslabilo delavske strokovne organizacije. Postale so šibke radi sistematičnega, dobro preštudiranega načina boja, ki ga vrši ameriški kapitalizem proti organiziranemu delavstvu.

Med važnejše industrialne boje, ki se gotovo dogode to pomlad, bo boj premogarjev proti lastnikom rovov in vseh njihovih zaveznikov v industrialnem svetu.

Dne 31. marca poteče pogodba med unijo U. M. W. of A. in lastniki rovov. Slednji ne kažejo nobene resne volje odvrniti boj potom mirne poravnave. Operatorji rovov, unijskih in neunijskih, hočejo stavko. Šance se jim zde ugodne vsled dolge brezposelnosti, ki je prizadela premogarje, posebno v nekaterih krajih, bo po domnevanjih operatorjev odporna sila premogarjev tako majhna, da morajo podleči v stavki. Plače hočejo znižati. Odpraviti mislijo "check-off", to je sistem, potom katerega družbe same pobirajo članarino od premogarjev za njihovo unijo. Na strani operatorjev je ves ameriški kapitalizem, sodišča, in drugi aparati zvezine in državnih vlad. Simpatije publike — o tej v sedanjih časih sploh ni govora. Povod se znižujejo plače in ker je prizadeta pri tem zniževanju ogromna večina delavstva, si ta masa, nerazodna in nezavedna kakor je, misli, naj se jo zniža še drugim in taka znižavanja škodoželjno tudi privoščiti. Časopisje, ki bi jo navajalo k drugačnemu mišljenju, ni razširjeno in vse to dobro vedo gospodje, ki po zakonih današnjega družabnega reda posedujejo naravna bogastva, prometna in distributivna sredstva.

Zadnja velika stavka premogarjev v jeseni leta 1919 ni bila končana tako, da bi jim nudila ugodne terene za bodoče boje. Akcija je bila ponesrečena, kakor že toliko drugih na polju industrialnega boja. Velika stavka jeklarskih delavcev istega leta je bila izgubljena. In izgubljene so bile številne druge stavke. Zadnja velika stavka klavniškega delavstva je bila pred nekaj tedni odpozvana s popolnim porazom za delavstvo. Taki neuspehi ne vplivajo dobro na delavstvo, ki se šele pripravlja na odločilen boj — odločilen v tem smislu ali bo unija premogarjev še ohranila moč, ki jo je imela dosedaj.

Unija premogarjev je v stadiju kaosa in frakcijskih bojev. Konvencija U. M. W. of A., ki se je vršila zadnje leto in konvencija, ki se je vršila ta mesec v Indianapolisu, je notranje spore še povečala, in to na predvečer bitke, ki utegne biti usodepolna za bodočnost unije. Apel A. M. Howata je zadnja konvencija sicer vzela v razpravo, toda je z malo večino glasov odobrila postopanje odbora v pogledu izključenja Howata in tistih premogarjev v Kansasu, ki so stali za njim v boju proti kansaskemu industrialnemu razsodilu. To je za unijo premogarjev v kansaskemu distrik-

tu velik udarec, in še večji udarec za unijo kot celoto. Razprave so bile burne, večkrat je nastal tak nered, da je bilo nemogoče zborovati. Toda predsednik unije John L. Lewis je ohranil svojo premoč in podporo večino za svojo taktiko. Tako se nabaja unija na predvečer bitke v znamenju frakcijskih bojev, ki so v veliki meri bolj osebni kot pa frakcijski boji z načelnimi razlikami. Na neunijskih premogovnih poljih ni doseгла unija v svojih bojih zadnjih par let proti operatorjem nobenih uspehov, ki bi se jih moglo smatrati za uspehe. Večinoma je vse bitke v takih krajih izgubila. Situacija za rudarje v rovih mehkega premoga je torej kritična; rudarji v rovih trdega premoga se nahajajo v boljšem položaju, toda eventualni porazi enih bi bili porazi vseh.

Zadnja konvencija je med drugimi zahtevami sklenila vključiti tudi zahtevo za šesturni delavnik in pet dni dela v tednu. Z enako zahtevo je šla v boj tudi leta 1919. Proti predlogu za to zahtevo so na konvenciji nastopili odborniki celokupne unije kakor tudi predsedniki distriktnih organizacij, toda konvencija jo je kljub tej opoziciji sprejela in premogarji gredo z njo po preteku sedanje pogodbe v boj. Podpredsednik Philip Murray je govoril proti zahtevi za šesturni delavnik, češ, da taka zahteva ne bo našla moralne podpore med ameriškim ljudstvom. Fred Mooney, tajnik westvirginskega distrikta pa je dejal, da bo ta zahteva pomenila samomor za organizacijo. Oba sta v zmoti, prvič, ker je ameriško ljudstvo z ozirom na današnje industrialne boje indiferentno in drugič, taka zahteva ne more pomeniti samomor za organizacijo; zahteva za šesturni delavnik je opravičena, kajti faktično premogarji ne delajo povprečno niti šest ur na dan pet dni v tednu. Drugo pa je vprašanje, dali je s taktičnega stališča dobro prihajati to pomlad s tako zahtevo? In tu so se mnenja križala. Velika večina delegatov je bila za tako zahtevo. Odborniki so ji nasprotovali.

Predvsem je za unijo važno, ali je v defenzivnem ali v ofenzivnem boju. Vsaka stavka, v kateri je unijsko delavstvo v defenzivi, je v sedanjih časih izgubljena. Ker je temu tako, mora unija premogarjev iti v ofenzivo, da ohrani vsaj to kar ima. Prekrižati mora račune operatorjev, ki hočejo seveda v prvi vrsti oslabilo unijo; če se to ne doseže, potem pa separatne pogodbe s posameznimi distriktnimi organizacijami. Na ta način bi bila unija razdejana na kose in bi ne bila več faktor, s katerim je treba danes kljub razdvojenosti od znotraj in zunaj unije vendarle računati.

Znižanje plač premogarjem bi ne pomenilo znižanje cen premoga. Niti ne bi pomenilo stabiliziranje premogovniške industrije. Samo dobički operatorjev bi se povečali.

Največja napaka ameriškega unionizma je, da se ves čas drži svoje stare zahteve po povišanju plač in zahtev za druga malenkostna izboljšanja, zanemari pa zahteve za večje cilje. Ali so se žrtve, ki jih je prineslo delavstvo za te zahteve, izplačale? Ali ni delavstvo v glavnem tam, kakor je bilo takrat, kadar so njegove unije prvič prišle s tako zahtevo? Ali so se življenske razmere ameriškega premogarja res v toliko izboljšale, da bi mogel reči: "Zahteve, katere je izvojevala unija, so mi pomagale k udobnejšemu, brezskrbnejšemu življenju?"

Unija mora imeti zahteve za izboljšanja plač in zahteve za razna druga izboljšanja. Toda unija premogarjev mora imeti, če hoče res koristiti svojemu članstvu, deželi in vsemu ljudstvu še eno večjo zahtevo, katere se operatorji najbolj boje: *Zahtevati mora socializacijo premogovnih polj*. Vse svoje sile mora vreči v boj za ta cilj. Konvencija leta 1919 v Clevelandu je sicer sprejela v svoj program zahtevo za socializacijo premogovnikov, toda organizacija kot taka je zelo malo storila v tem oziru. Dobe se lokalne unije, ki jemljejo to zahtevo za resno; aktivna v tem oziru je distriktna organizacija v centralni Pennsylvaniji. Toda dobila bo svoj pravi pomen šele tedaj, kadar bo vsa unija kot celota šla v boj na vseh poljih za to zahtevo. Dokler ostanejo rovi v privatni posesti, toliko časa premogarjem ne bo mogoče mnogo izboljšati svojih življenskih razmer. Starokopitne nazore, ki prevevajo v ameriških unijah, je treba iztrebiti, v nje pa se mora zanesti duh, ki ne bo samo stremel po malenkostnih zahtevah za povišanje plače, za kar mora delavstvo prinašati ogromne žrtve ne da bi od njih imelo kake večje koristi, ampak v svoj program mora zanesti zahtevo za socializiranje naravnih bogastev ter proizvodnih in distributnih sredstev.

Ideja socializacije polagoma prodira med ameriško delavstvo. Uveljavila se bo, kadar pridejo v odboje večjih unij ljudje, ki razumejo moderen razređen boj, sploh ljudje, ki vedo, da bo življensko stanje delavstva izboljšano šele tedaj, kadar se odvzame bogastva privatnim interesom in se jih vrne ljudstvu in upravlja za ljudstvo.

Izkušnje, ki jih pridobivajo zadnja leta premogarji, bodo morale pognati tudi njihovo unijo na modernejšo pot. Premogarji so sila, sposobna dobivati bitke. Toda to silo morajo pravilno organizirati in v svoj bojni program morajo dati zahteve, ki bodo odgovarjale duhu prave delavske organizacije.

Unija je dovolj močna, da lahko izsili preiskave, ki bi pokazale dobičke operatorjev in stroške produkcije. Ima dovolj jak aparat za propagando, s katero bi pridobivala javno mnenje za nacionaliziranje rofov. Boj za socializacijo bi dal organizaciji novo življenje; v nasprotnem slučaju bo hiral.

Premogarji se nahajajo pred bitko, ne zato, ker jo hočejo, ampak ker jim je boj usiljen. Razmere zanje niso ugodne, in če se dogodi, da njihove zahteve ne bodo izvojevane, bo to momentalen poraz. Samo momentalen, kajti premogarji imajo moč, da lahko dosežejo zmago, ki bo trajnejšega pomena: Oni lahko pospešijo socializacijo rofov. S to zahtevo so lahko vedno v ofenzivi in vsled te zahteve bodo tudi operatorji popustljivejši v drugih, manjših zahtevah, ki jih jim stavi unija. Kakorkoli je sedanjí položaj premogarjev neugoden, obupen ni. Premogarji se prištevajo k progresivnemu delu ameriškega delavstva in četudi je njihova unija zadnje čase zavela s svojim odborom v konservativnejše struge, jim bo ravno to pomagalo,

da bo končna sprememba taktike in zahtev toliko naprednejša. Premogarji so element, s katerim operatorji ne bodo mogli postopati po svoji volji. In niti je dana naloga, da pokažejo ostalemu ameriškem delavstvu pot iz stadija večnih stavk za izboljšavanje plač k točki, ki bo, kadar se jo doseže, pomenila pravo večjo pridobitev ameriškega delavstva. Ta točka je socializacija naravnih bogastev. Kadar se prične enkrat socializirati, bomo šli v Ameriki na tem polju precej hitro naprej, kajti kapitalizem je ravno v tej deli pripravil ugodno polje za socializacijo.

Premogarji žive v peklju, v mnogih krajih skoraj popolnoma blokirani od življenja, kakršnega bi morali živeti ljudje. Južni Colorado, W. Virginija in številni drugi kraji, v katerih se nahajajo premogovniki, ne nudijo delavstvu skoro nikakih ugodnosti, do kakršnih so po vseh človeških zakonih opravičeni. Sedve bogastev, ki se jih izkopava iz zemlje, utirajo danes le gospodarji, ki so se jih prilastili. To je treba odpraviti. Namesto profita morajo služiti splošni in v prvi vrsti tistim, ki jih prinašajo na površje. In cilj si morajo postaviti premogarji v ospredje in delati zanj; dosegli ga bodo polagoma, in s tem ciljem na praporo ne bo več govora o porazih.

Med sovjetsko Rusijo in Francijo se vrše že daljša časa tajna pogajanja za sporazum, kajti v Parizu so prišli šele sedaj do uvidevanja, da ne bo s kontra-revolucijami nič. Poročajo, da Francija dobi nazaj vse koncesije, ki jih je imela v Rusiji za časa carizma. Rusi namiguje, da je pripravljena priznati tudi vse dolžarske carske Rusije, toda o vprašanju dolgov bi bila sovjetska vlada pripravljena govoriti na posebni konferenci prizadetih držav. Za škodo, ki so jo povzročili Rusi kontra-revolucije, katere so podpirali zavezniki, bi zahtevala sovjetska vlada odškodnino, ki bi znašala toliko, ako ne še več, kakor carski dolgovi Franciji in drugim državam. Vprašanje dolgov caristične Rusije torej ni pokopano in prej ali slej se bo morala sovjetska vlada baviti z njim. Toda frank za frank francoski bankirji ne bodo dobili; morda se sporazumejo vendar v toliko, da bodo dale dolg za dolg, kar pomeni, da nobena nič dolžna. In čast vseh bo rešena.

Pravijo, da se vse na svetu spreminja, dasirata se v glavnem nič ne spremeni. Deloma je to res. Rezač Zakrajšek je pisal "Pavleta Zgago" v tako odurnem tonu, da so se zgražali celo njegovi čitatelji, dasirata imajo za take brozge zelo dobre želodce. Protesti so bili tako številni, da je bil oče Kazimir prisiljen dati svojemu Pavletu slovo. Toda njegova žilica mu ni dal miru in vprizoril je umetno razpoloženje, ki so ga predstavljali trije dopisi, v katerih prosijo Pavleta, da se vrne med svoje zatelebane backe. Kazimir je dobil risarja in ga prosil, naj mu naslika lepšo podobo, kajti kor jo je imel prejšnji Pavle Zgaga. In tako je zagledal v glasilu očetov frančiškanov luč sveta stari Pavle v novi obleki, toda iz sebe daje isto godljo ko preje. Berber tek.

Komisarijat za promet in plovbo ima v načrtu napraviti v Odesi zopet važno pristanišče za pomorski promet na Črnem morju. Odesa in njeno pristanišče so vsled vednih revolucij in upadov zelo trpelo. Mnogo je razdejanega in treba bo mnogo dela, predno bo odesko pristanišče odgovarjalo potrebam velike luke.

SEMINTJA.

Rojalistična konferenca. — "Vse izgubljeno". — Leninu branijo. — Meteorji, trabantje in coklje. — Nepri- stranost. — Umori — kdo jih zakri- vi? — \$25,000. — Dve strani religije.

Ruski rojalisti bodo imeli meseca marca v Ber- lina konferenco, na kateri bodo razpravljali o možno- stih za revolucijo proti sedanjemu ruskemu režimu, ki bi ga radi nadomestili z monarhističnim. Tako po- ročajo iz Helsingforsa. Rojalisti, ki so z revolucijo vse izgubili, ne bodo prenehali sanjati o starih časih, ki so bili še včeraj, pa jih ni več. Tudi ne povrnejo se na; sovjetska vlada je opustila in opušča vso tisto po- litiko in taktiko, ki jo je vršila v začetku revolucije, pa jo nadomešča s praktičnejšo, s tako, za kakršno je rusko ljudstvo danes zrelo. Ako bi skušala iti dalj, te- daj bi bili rojalisti lahko res nevarni, ne vsled svoje noči, katere nimajo, ampak vsled istih vzrokov, vsled katerih je padel carizem: vsled notranjega skrahira- nja institucije ki je na vladi. Carizem je bil star, za- star in se ni mogel prilagajati razmeram. Carizem je bil ostanek preteklosti in je silil v preteklost; nova Rusija je stvar bodočnosti, zato je dostopna prilaga- njam in izboljšavanjam. Možnosti za uspešno mo- narhistično revolucijo v Rusiji danes ni in je ne bo. Poskusi oživeti carizem pa se bodo dogajali.

***

V Nici, Francija, je umrla princezinja Jurevska- ja, morgantična žena carja Aleksandra II., ki je bil leta 1881 umorjen od nihilistov. Ona je bila ostanek stare Rusije, ki jo rojalisti hočejo priklicati nazaj v življenje. Aleksandri in Nikolaji se ne povrnejo. Roja- listom bi Jurevskaja lahko povedala, da so blazne vsa- ke sanje za obnovo Rusije velikih knezov, Razputi- nov in veleposestnikov. Za take ljudi je Rusija izgub- ljena. Rojalisti vedo to, pa se tolažijo, kakor je dejal Ivan Cankar v "Kralju na Betajnovi": "Ker je vse izgubljeno, morda ni še vse izgubljeno."

***

Na shodih, ki jih sklicuje delavstvo v Rusiji, se sprejemajo resolucije, v katerih se izreka željo, naj Lenin ne gre na genovsko ekonomsko konferenco. Javno mnenje — in kadar se govori o ruskem javnem mnenju se misli samo radikalno delavstvo, — se proti posetu genovske konference od strani Lenina. Morda ga lahko zadene nesreča; atentatorjev je mno- go, sovražnikov ima Lenin vse polno. In enega samega je treba, da odda nanj par strelcev in takim možnostim rusko delavstvo noče izpostavljati svojega Iljiča. Mor- da je boljše, da ostane Lenin v Moskvi. Konferenca v Genovi bo kapitalistična konferenca in bo sklepala, kako vzpostaviti ekonomsko življenje v Evropi na ka- pitalističnih načelih. O socializmu ne bo govora v Genovi, zato bodo njeni zaključki kapitalistični za- ključki, kakor so bili v Versaillesu, v Parizu, v Sevru, Londonu in sedaj v Washingtonu na konferenci za o- mejitve oboroževanja. Ko je Wilson posetil pariško mirovno konferenco s svojimi točkami, ga je ljudstvo po evropskih mestih pozdravljalo kot svojega rešite-

lja, kot predstavnika nove bodočnosti. Toda na eni konferenci se ne poruši temelj nobene obstoječe druž- be. Tudi če bi bila na Wilsonovem mestu Lenin in Trockij, bi zaključki versailleske konference ne bili mnogo drugačni. In Lenin ter Trockij tudi res zasto- pata družbo bodočnosti, konferenca pa bi napravila vseeno kapitalistične, imperialistične zaključke. Len- nin bo v očeh ruskega ljudstva velik, dokler ne prične osebno mešetariti na konferencah kapitalističnih vlad. Ljudstvo je tako: če sodeluješ na kaki konferenci, ki napravi krivične zaključke, te bo dolžilo odgovornosti, četudi si morda ves čas nasprotoval in se boril za pravičnost. Tega se zavedajo nekateri sovjetski držav- niki, pa priporočajo Leninu, naj pusti iti druge v Ge- nevo konferirati in se pogajati za koncesije in dajati koncesije.

***

Socialistični shod zadnje nedelje v Chicagu je posetilo okoli tri tisoč ljudi. Vstopnina je bila 35c. Govorili so Hillquit, Maurer in Oneal. Tri tisoč ljudi pride na shod stranke, o kateri pripovedujejo mar- tinčki, ki se vsaki teden preleve, da je ni več. Mar- linčki nadenejo vsak teden drugo kožo ampak ostane- jo martinčki. Koža ne spremeni njihove oblike. So- cialistična stranka pa je še vedno stranka, četudi mar- tinčki sikajo in blujejo nanjo svoj srd. In ko že ne bo več govora o "delavski stranki", ki so jo ustano- vili "edini" pravi voditelji delavstva o Božiču v New Yorku, bo socialistična stranka še vedno tukaj in vo- jevala svoj boj za socializem. To naj si zapomnijo tudi tisti reveži, ki so se naučili pisati par čačk, pa to svoje "znanje" porabljaajo v boju proti stranki, ker je "izdala delavstvo". Sami pa pozabljajo, kako je nova stranka prisegla na kapitalistično legalnost, zata- jila moskovsko internacionalo in sprejela v svoj bojni program minimalne zahteve. Po zatrdilu detroitskega Batta, ki se prišteva ortodoksnim revolucionarjem, je nova stranka en žalosten posnetek "rumenega so- cializma." V resnici je porod te stranke posledica kaosa v delavskem gibanju, trabant v razrednem boju te dežele. Trabantje in meteorji v delavskem gibanju niso nova stvar; v vsakem življenju se od časa do časa pojavljajo neredi in trabantje ter meteorji so posledica takih neredov.

***

Poleg trabantov in meteorjev, ki so odlomki živ- ljenja, imamo coklje, ki ovirajo življenje na njego- vem potu v popolnejšo obliko. Coklja pomeni lahko tudi človeka, ki govori o napredku in pri tem apelira, naj ostane vse tako kakor je. Po domače pravimo takim ljudem nazadnjaki. Clevelandski John Gabre- nja bo ob priliki pojasnil, kaj pomeni "delati za na- predek in pri tem ostati nepristranski". Pojasnil bo — če bo vedel kako — kdo je nepristranski in v kakem oziru. Če ne ve, bo pa samo pisal, da bodimo ne- pristranski, pri tem pa bo pridno udrihal po sociali- stih, kajti tudi to je "nepristransko". Kadar bo spi- sana zgodovina jednote, katere član je J. G., bo v nji lahko čital, kako so jo sodrugi gradili da je postala to kar je. Ako bi poslušali takrat ljudi njegovega ka- libra, bi on danes ne imel kje priporočati svoje "ne- pristranski".

***

11. februarja se je dogodil v slovenski čikaški ko- loniji umor, kajpada pri pijači. Tudi Slovenci morajo imeti semintja malo "škandala". Kazimirjeva Edinost pripisuje ta umor "brezverskim" listom. Niti umorje- ni, niti tisti, ki je izvršil umor, nista bila socialisti. Ka- zimir sicer ne trdi da sta bila, pač pa jih daje na altar

svobodomislecem. Toda umor pripisuje brezverski vzgoji in brezverskemu časopisju, karkoli že to pomeni. Kazimirjev žurnal priznava, da je človek žival, torej je imel "neki Darwin" vendarle prav. Kakorkoli je puritanstvo v Ameriki razširjeno, posebno v južnih državah, je bila predloga v kentuckyski legislaturi, ki prepoveduje poučevanje v šolah o Darwinovi teoriji o postanku in razvijanju življenja, poražena. "Neki Darwin" koncem konca ni tako "neki" kakor naprimer lokal Kazimirjevega žurnala na 22. cesti.

Franciškiški žurnal bi najbrž ne dal svojega poročila o umoru na 19. cesti, ako bi list izšel nekoliko pozneje, ko je prišla iz Kanade vest o nekem drugem umoru.

Rev. Adelard Delorme, katoliški duhovnik v Montrealu, je imel polubrata, mladega dijaka, katerega je dal zavarovati za \$25,000. Dne 6. januarja so tega dijaka našli v predmestju mrtvega. Šest krogelj je bilo pognanih v njegovo truplo. Duhovnik Delorme je bil aretiran in vsa znamenja kažejo, da je on morilec. \$25,000, ki pomenijo "bogastvo tega sveta", ga je privedlo v to dejanje. Zavarovalnina je bila zapfšana duhovniku in mladenič se je zavaroval na priporočilo svojega duhovnega sorodnika. — O nekem franciškiškemu v Italiji, ki se je tudi razumel na umore, je spomin še svež. Hans Schmidtova afera, katoliškega duhovnika, ki je sesekal truplo ženske, stlačil kose v kovček in vrgel vse skupaj v vodo, tudi še ni popolnoma pozabljena. Lahko bi se naštelo še precej takih slučajev iz zadnjih par let. Kdo je kriv za te umore? In kdo je krivec umorov v krajih, kjer so ljudje še strogo verni, kjer niti ne vedo o kakem brezverstvu? Čenstohovski samostan ima tudi eno tako tragično zgodbo. Kdo jo je zakrivil tam?

Nobena religija ni mogla iztrebiti iz človeka živalskih instinktov, kajti če je na eni strani navajala človeka k dobremu, je na drugi strani blagošlavljalala umor in dokler so imele religije več posvetne moči, so same morale. Kaj je bila inkvizicija drugega kakor zverinski ježa po krvi — po umorih? In kaj je blagoslavljanje armad drugega kakor odobravanje umorov? V vsakem človeku spi tudi zver, in v mnogih ne spi ampak je vedno pokonci. Kdor je imel priliko videti plemenske izgrede, ali linčarske drhali, ta je videl zveri v človeških podobah. Nobena vera ne napravi iz človeka resničnega človeka. Kadar bodo iz človeštva iztrebljeni živalski instinkti, takrat že ne bo več vere v nebeški raj "na drugem svetu", niti ne listov, kakor je Kazimirjev. Človeštvo se pomika naprej po poti razvoja v pravo civilizacijo potom vzgoje. Vsaka generacija pomeni več človeka in manj živali. Tako bomo šli še dolgo naprej, zelo dolgo. Čez nekaj stoletij bomo morda že tako daleč, da bo umor zelo redka stvar. Justičnih umorov takrat ne bo več, pa tudi vojen ne bo. Kdor bo hotel videti topove, jih bo lahko gledal samo v muzejih, morda tudi na kakih javnih prostorih. Sedaj se je propaganda proti vojni šele pričela med ljudmi z buržvaznimi nazori. Predno bo odpravljena, morajo biti odpravljene vzroki, ki vodijo do organiziranih morij. Te vzroke odpravi šele socializem. Kadar pride, bo pomenil največji korak v zgodovini človeštva iz barbarizma v resnično civilizacijo.

Vsak unijec, ki glasuje za kapitalistične kandidate, je skeb na političnem bojišču.

RAZNO IZ JUGOSLAVIJE.

Člani pokrajinskega odbora S. S. J. za Slovenijo.

V zadnji številki smo objavili imena članov gl. odbora socialistične stranke Jugoslavije. Poleg gl. odbora ima stranka še pokrajinske odbore. V pokrajinski odbor soc. stranke Jugoslavije za Slovenijo so bili na zadnjem zboru izvoljeni:

Načelnstvo: Postrak, Koren, Bernot, Krušič in S. Štek; namestniki: Baraga, Eisinger in Klenovšek.

Pokrajinski odbor: Leskovšek, Moederndorfer, Staudinger, Rinaldo, Lajovic; namestniki: Čebular, Molvrh, Eisinger.

Nadzorni odbor: Čobal, Mlinar, Holzinger.

V glavni odbor za slovenski del stranke so izvoljeni: Ethin Kristan, dr. Korun, Golouh, Kopač in Kaiser; namestnika: Čobal in Kisovar.

Finančna kontrola: Koren in Bošnjak; namestnik: Golmajer.

Delavska zbornica.

V glavnih mestih jugoslovanskih pokrajin so se organizirale delavske zbornice, ki imajo značaj delavskih parlamentov in so od države priznane ustanove. V njih so reprezentirane razne delavske strokovne organizacije kot glavni faktor. Njihov delokrog je še omejen, toda če bo delavstvo znalo, si bo z njimi ustvarilo važna bojovna sredstva. Delavska zbornica za Slovenijo je že pričela poslovati.

Dopisni urad odpravljen.

Dopisni urad, ki je oskrbljeval dnevnike v Jugoslaviji z vestmi, je vlada odpravila. S tem je zadat precej velik udarec dnevniemu časopisju v Jugoslaviji, ker po večini nima sredstev, da bi imelo v vseh važnejših krajih lastne poročevalne agneture.

Delavski položaj v Jugoslaviji.

V Zedinjenih državah govorimo o industrialni krizi, toda take krize nimamo samo tukaj, ampak prizadeti je vse dežele. Celo v Jugoslaviji govore in pišejo o njej, dasiravno ima razmeroma malo industrije. Brezposelnost je občutna in draginja taka, da so delavske družine prisiljene živeti v velikem pomanjkanju. Življenjske razmere delavstva v Jugoslaviji so mnogo slabše kakor pa ameriškega delavstva. Precej krivde je pripisati ostali industriji in njeni starokopitnosti, največ pa birokraciji, ki ima zelo malo pojma o modernem gospodarskem življenju. Radi nje je prizadeta tudi industrija, ker jo birokracija ovira v njenem razvoju. Revno delavsko ljudstvo pa mora radi takih razmer imeti vedno nepopolne prazne želodce.

Dvojen način kradnje.

Kadar se krađe poštnih pošiljatev v Ameriki, tedaj tatovi ne posegajo po malih svoticah, ampak vzamejo kar po par sto tisoč ali pa nad milijon. V Jugoslaviji zadovoljujejo z manjšimi svoticami, ker so tam tatovi skromnejši kakor ameriški. — 6. februarja t. l. je pred ljubljanskim sodiščem pričela voditi obravnavo proti "dolarskim princem", ki so kradli ameriška poštna, v katerih je bila gotovina. Obtoženih je devet poimenih uradnikov. — Podobne tatvine so se vršile tudi v raznih drugih večjih poštnih uradih v Jugoslaviji.

Tudi v Sloveniji imajo reformiste.

"Naprej" piše: "V nedeljo 22. januarja se je vršilo v veliki dvorani Uniona zborovanje za nravni preporod naroda. Nastopilo je več govornikov, med katerimi se je odlikoval sodrug Bernot po svojem stvarnem govoru. Zborovalci so sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo prepoved točenja žganja, revizijo gostilničarskih koncesij, zabranitev poseta gledaliških in kino-predstav nezreli mladini in prosijo vojaške oblasti, naj skrbje za nravno vzgojo vojaštva."

Gibanje za omejitve pijančevanja je pozdravljati. Toda odpraviti ga s prepovedmi je nemogoče, za kar so nam dokaz Zedinjene države. V Ameriki smo dobili prepoved kuhanja in točenja žganja, ampak kuha in pije se ga v enih krajih dežele še bolj kakor poprej. Najizdatnejše sredstvo za omejitve pijančevanja je izboljšanje življenjskih razmer delavskega ljudstva. Mize-rija med delavskim ljudstvom tira cele mase k pijančevanju, k pitju žganih strupov, ki ugonablajo telesne in duševne moči. Preobila sredstva na drugi strani so zopet vzrok, da se tisti, ki jih imajo, zatekajo k pijančevanju. Razna odkritja o orgijah med denarno gospo-
do v tej deželi, v Parizu itd., to potrjujejo. Treba je torej odpraviti socialne bolezni, ki so vzrok pijančevanja.

Glede zahteve, naj se prepove zabajanje mladine k gledališkim in kino-predstavam je druga stvar. Vprašanje je, kaj se igra. Ne vemo, kakše predstave daje ljubljansko kino-gledališče, vemo pa, da se v ameriških kažejo večinoma take, ki so škodljiva ne samo mladini, ampak tudi odrasčenim. Le malo kedaj se opazi kako kino-predstavo, ki bi imela kaj globokejšega vzgojevalnega jedra. Kino-kompanije producirajo take igre, ki pri masi "vlečejo", kajti samo take jim nosijo dobiček, ki so privlačne.

Kino-slike so lahko ogromnega vzgojevalnega pomena, samo treba jih je producirati in vprizarjati s tem namenom. V ameriških šolah se bodo, oziroma se že kažejo kino-slike, ki so važen učen pripomoček; prej ali slej bodo uvedene v vse šole. Vprašanje nastane tudi tu, kakšne so te slike? Današnje šolstvo je pod buržvazno upravo in vzgojni sistemi v šolah so prikrojeni tako, kakor najbolj služijo interesom kapitalizma. Kljub temu so kino-slike, kakršne se kažejo, oziroma se bodo kazale v šolah, boljše, kakor one, ki jih dajejo kino-gledališča. Mladino se s slikami v šolah lahko toliko vgnani, da bo potem znala ceniti, kaj so dobre in kaj so slabe slike. Same prepovedi niso nobeno sredstvo "za nravno povzdigo naroda." Treba je mesto tistega, kar se prepove, dati nekaj drugega, boljšega. In to je naloga socialnih delavcev, katerim je pri srcu dvig mase iz nočvirja današnje družabne propalosti.

Literatura.

"Drama", 4. zvezek, ima sledečo vsebino: Joško Kovič: Na pot; Silv. Škerl: Gozd; Roetscher: M. S. — Umetnost dramatičnega predstavljanja; Lopez-Škerlić: Henri Becque; Karol Širok: Ob 3. obletnici smrti Ivana Cankarja; Beleške; Spored itd. "Dramo" izdaja uprava nariborskega Narodnega gledališča; posamezna številka stane dva in pol dinarja.

Zadružništvo.

V Trbovljah so se združila vsa tri delavska konsumna društva, ki poslujejo v trboveljskem revirju, v eno samo konsumno društvo. Za načelnika odbora, ki ima izvesti to združenje, je izvoljen sodrug Melhijor Čohal. S tem sklepom je položen nov temelj za razvoj trboveljske zadružne organizacije.

"Trezevnost". — Društvo treznosti izdaja na stroške ministerstva za narodno zdravje list "Trezevnost," ki izhaja v Belgradu, pisan v cirilici. Naročnina je 6 dinarjev na leto.

"Tam je vino poceni."

V Medjimurju je cena vinu od 14 do 18 kron liter. Ako bi Medjimurci vedeli, po čem je vino v Zedinjenih državah, bi jim postalo še slabše pri srcu kot jim je že. Za vzrok nizkim cenam vina navajajo vtihotapljanje vin iz Ogrskega.

Nemška vojna odškodnina Jugoslaviji.

Iz Belgrada je bila poslana v Nemčijo komisija, ki je imela prevzeti za prevoz v Jugoslavijo 2000 tovornih vagonov in okoli 500 lokomotiv, ki jih dobi Jugoslavija v Nemčiji na račun vojne odškodnine.

Madžarska pa ima izročevati Jugoslaviji kot vojno odškodnino razun premoga iz pečujških rogov še vsako leto skozi 30 let po 28,000 glav goveje živine, 25,000 konj in 26,000 ovac. Trideset let bo plačevalo ogrsko ljudstvo to odškodnino in trideset let bo iskalo priliko, da se maščuje. Pri tem pa je na Ogrskem, še toliko neumnih ljudi, ki hočejo Habsburškega Karla in njegovo Zito, da bi to tudi izvedli, ako ne bi bilo slučajno malo preveč opozicije proti povratku Habsburžanov. Kadar bo ljudstvo hotelo, da ne bo več vojen in ne vojnih odškodnin in ne ponižanj, bo moralo dati slovo kraljem in sedanjemu družabnemu redu.

Neredne gospodarske razmere.

Razne tovarne v Sloveniji odpuščajo delavstvo, pri tem pa se izgovarjajo na menjačočo valuto, na prometne neprilike in carinske šikane, ki so v Jugoslaviji, kakor moremo posneti iz poročil, vprav balkanske. Delavstvo trpi posledice. Bogataši vsled krize vseeno niso gladni, strada pa delavstvo, ker nima zaslužka. Vlada v Belgradu bi morala najeti nekaj dobrih ekonomov strokovnjakov, ki niso strokovnjaki samo po imenu, ampak tudi v resnici poznajo zahteve modernega ekonomskega življenja. Ruska sovjetska vlada, kateri se toliko očita krivda za gospodarski polom, je pričela odslavljati nesposobne moči v gospodarskih podjetjih, departmentih in uradih, in jih izpolnjevati s strokovnjaki, katerih pa Rusiji manjka. Jugoslavija jih ima proporcno več kakor Rusija, samo na odgovorna mesta bi jih bilo treba postaviti — in pa odpraviti birokratične načine sploh. V sedanjih razmerah pa ekonomsko življenje Jugoslavije ne bo napredovalo in delavstvo bo prisiljeno živeti v mizernih razmerah. Sedaj še v Ameriko ne more, kamor je preje bežalo revno ljudstvo iz jugoslovanskih province, da se je umaknilo bedi.

Aleksander na lovu v Kamniških planinah.

Kralj Aleksander je zopet posetil Slovenijo, to pot inkognito. Razume se, da ga je ljudstvo vsepovsod "navdušeno pozdravljalo", kajti dokler ima kralje, jih je treba pozdravljati, pa najsibo že eden ali drugi, tak ali tak.

Na njegovem potu po Sloveniji so ga spremljali tudi ameriški poročevalci in jemali kino-slike. In tako je prišla krasota toliko opevane Gorenjske tudi pred ameriško publiko, ki pohaja v kino-gledališča. Razni gorenjski kraji, kot n. pr. Bled, se bodo v Jugoslaviji bolj uveljavili, četudi s časoma, kot bi se mogli v prejšnji Avstriji.

Ekonomski razvoj.

Ker je Jugoslavija, kar se tiče industrialnih izdelkov, skoro popolnoma navezana na inozemstvo, se sепатam zbirajo razni finančniki, ki s pomočjo svojega in tujega kapitala grade tovarne, izmed katerih so ene zelo majhne, podobne ameriškim "šapam," v katerih dela le nekaj desetlin delavcev. Ker pa ima Jugoslavija dovolj sirovin in je na dobrem prometnem kraju, ima industrija vse pogoje za uspešno razvijanje. Izmed podjetij, ki se jih namerava graditi, oziroma se grade, omenjamo sledeče:

V Strnišču pri Ptujju nameravajo graditi tovarno za izdelovanje vagonov.

V Ljubljani gradi Trboveljska premogovna družba palačo za svoje urade, ki pa ne bo tolikšna kakor je zgradba General Motor Kompanije v Detroitu.

V teku je akcija za organiziranje sladkorne industrije za Hrvatsko in Slovenijo.

Sedež falske elektrarne se premesti v Maribor. Falska elektrarna je že deloma nacionalizirana. Za gospodarsko življenje štajerskega dela dežele ima velik pomen, ako se bo njeno električno silo pravilno izrabljalo.

Ljubljanski trgovci si ustanove lastno tiskarno. Poslopje zanjo je že dozidano.

Od 1. januarja t. l. se vrše vsa državna računanja v Jugoslaviji v dinarjih.

Šolstvo v Jugoslaviji.

Skupno število jugoslovanskih dijakov, ki študirajo na višjih šolah, znaša 13.176. Izmed teh jih študira 1.466 na raznih vseučiliščih izven Jugoslavije; v Zagrebu jih študira 3.605, v Ljubljani 1.162, v Belgradu 6.416, v Subotici 496 in v Skoplju 58. Razdele se: slušatelji prava 4.343; filozofije 2.614; medicine 1.198; slušateljev agrikulturne 479; katoliškega bogoslovja 161; pravos. teologov 175; živinozdravništva 84 in visoke trgovske akademije imajo 315 slušateljev.

Za osirotelo mladino.

V Ljubljani se je pričela akcija za ustanovitev moderne sirotišnice, katero dežela nujno rabi, ne toliko dežela kot taka, ampak njena osirotela mladina. Sirotišnica bi morala biti res moderna; sedanji podobni zavodi so bolj kloštri kot pa sirotišnice.

Prihajate v dotiko z delavci, ki imajo vsled svoje zavedenosti o raznih stvareh popolnoma napačne pojme. Pridobite jih, da se naroče na Proletarca. Nekoliko truda je treba, pa boste uspeli. Tako delajo drugi in kar morejo drugi ste v stanu napraviti tudi vi.

Novi papež blagoslovlja vseprek, ljudstvo pa hiti naprej po svojih poslih. Irci se pretepajo med seboj in dobili so komaj toliko časa, da so pomolili za pokojnega papeža in se v duhu poklonili novemu ter prejeli apostolski blagoslov, katerega so jim morali sporočiti brzojavno in ustmeno potom irskih duhovnikov, nahajajočih se v Rimu. Poljaki so storili isto kakor Irci, pri tem pa jim niti za hip niso odšle skrbi o ekonomskih in drugih težavah, v katerih se nahaja Poljska. Na Slovenskem so katoličani preveč zaverovani v politične boje, da bi se mogli brigati za papeže in njihove blagoslove. Toda bili so časi, ko je popadal na kolena ves krščanski svet, kadar je čul, da rimski papež deli svoje apostolske blagoslove. Tudi tukaj je opaziti spremembo.

O knjigah in njihovih cenah.

O knjigah, njihovih cenah, našemu književnemu trgu in o stroških pri izdajanju knjig vladajo med mnogimi našimi ljudmi popolnoma napačni pojmi.

Tako n. pr. je bilo v Prosveti priobčenih več dopisov od J. Batiča, v katerih je prvotno kritiziral visoke cene, ki jih imajo ameriški slovenski knjigotržci za knjige izdane v starem kraju. Potem kritiziral ljubljanske knjigotržnice vsled navijanja cen knjigam, ki se pošiljajo izven mej Jugoslavije in ob enem priporoča, naj bi se dajale knjige Književne matice SNPJ. tiskati v kaki ljubljanski tiskarni. Kritike napram visokim cenam so bile izrečene tudi od strani nekaterih posameznikov, zato sem se odločil po svoji zmožnosti dati nekoliko luči o našem književnem trgu, o stroških s knjigami in o dobičkih.

Kakšen je književni trg za slovenske knjige med ameriški Slovenci? To je vprašanje, katerega bi moral poznati vsakdo, ki hoče kritizirati stvari, tikajob se književnega trga. V najboljšem slučaju se tu more prodati do pet tisoč koledarjev, katerega si naravno skoro vsakdo, ki količkaj čita. Uprava Proletarca je izdala že nekaj koledarjev in tudi knjig, izmed katerih omenjam "Džungel". Kakorkoli so bile cene pred vojno nizke, se ni nikdar moglo prekoračiti števila pet tisoč naročil za Ameriške družinske koledarje, o katerih se brez skrbi lahko trdi, da so najboljša publikacija te vrste v slovenski književnosti. Džungla se je prodalo menda tisoč iztisov, dasiravno je bila knjiga zanimiva kot povest in poleg tega še socialna povest, ki je razkrivala gnoj v čikaških klavnica in "mizoj", ki je vladala in še vlada med tisoči njihovih delavcev in delavk. Treba je bilo držati knjigo več let, predno je bila razprodana. Vprašanja zanjo še vedno prihajajo, toda se je ne izplača izdati, ker bi stala venoma za 2000 izvodov do tisoč dolarjev, ali vsaj nekaj podobnega, prodali bi jo pa k večjemu par sto iztisov za kar pa bi bilo treba velikega sistematičnega oglaševanja.

V zalogi imamo nekaj Cankarjevih knjig in imajo jih tudi nekateri drugi knjigotržci. Smelo trdim, da vsi skupaj niso prodali 100 iztisov ni ene posamezne Cankarjeve knjige! Pri tem ne dela razlike, ali so cene 50c, ali 75c, ali 1, ali \$1.50. Knjig boljše literarne vrednosti ameriški Slovenci ne naročajo. Morda bi jih branili, tudi če bi jih jim ponujali zastonj. So namreč napredni samo v dopisih, drugače pa na naprednosti nikjer ni.

Vprašajte kateregakoli, ki je že prodajal knjige med ameriški Slovenci, in potrdil vam bo, da tisk književnega dela, ki imajo resnično literarno vrednost, ne najdejo odjemalcev med našimi rojaki.

Dobro, tu je Književna matica SNPJ. Izdala je dve knjige, "Zajedalci" in "Zakon biogeneze"; cena prva je \$1.75, druga pa \$1.50. Ljudje so se pritoževali, da so cene visoke. Kajpada so! Toda vprašajte, koliko? Književna matica napravila dobička s temi knjigami, če sploh kaj. In jaz si upam trditi, da je Književna matica napravila z njimi veliko izgubo, četudi imorda še mnogo omenjenih knjig v zalogi. Če račun ne izkazuje izgube, bi jo izkazovali, ako bi morala Književna matica plačati prostor, ki ga je porabila v Prosveti za oglašanje. Po cenah, ki jih računa Prosveta za oglase, bi morala Književna matica plačati približno toliko, kolikor je prejela za knjige. Jaz nisem račun, koliko palcev prostora so vzeli oglaševalci, vem pa, da ga je bilo precej porabljenega. Isto v

ja za knjige, ki jih ima v zalogi Proletarec. Oglašati jih je treba, in v vsaki številki se porabi toliko prostora, da če bi ga prodali oglaševalcem, bi dobili zanj najmanj \$12.00.

Razlika je, če jaz tiskam knjigo v 400,000 izvodih in jih 300,000 prodam po prvotni ceni, recimo \$1.50 za knjigo, pri ostalih dam knjigotržcem nekoliko več popusta ali pa znižam cene. Ko vse te razprodam, izdam drugo izdajo, ravno tako dobro kot je bila prva, ob enem pa še eno na slabem papirju s slabo vezbo in te prodajam po zelo znižani ceni. Prvih 300,000 prodanih izvodov mi je pokrilo vse izdatke s knjigo, pri tem pa mi je prineslo še velik dobiček. Pri ostalih knjigah imam do 70 odstotkov čistega dobička, ako jih prodajam po prvotni ceni. Tisk knjig, ki jih izdajajo ameriške knjigotržnice, se vrši po povsem drugem načinu, kakor pa tiskanje naših knjig.

So pa še drugi viri dohodkov za ameriške knjigotržce. Pisatelj proda kaki veliki reviji povest za vsoto od \$1,000 do \$100,000, ako je vključena tudi provizija od prodanih knjig. Ta povest izhaja serijalno v magazinu in potem se jo izda v knjigi.

Za knjige, kakršnih se je izdalo precej posebno po zadnji vojni, kot historične opise o pariški mirovni konferenci, razni zgodovinski spisi, ali o ruski revoluciji itd., se proda bodisi originalni rokopis, ali pa pravico do ponatisa, raznim časnikarskim sindikatom, ki plačajo zanje od \$50,000 do \$100,000, v časih tudi več. V vsakem večjem mestu se potem proda pravica do serijalnega priobčevanja take knjige enemu dnevniku, kar prinese sindikatu precejšen dobiček. Kljub temu stanejo take knjige od \$1.50 do \$5.00, dasiravno ni naklada skoro nikdar manj kot sto tisoč izvodov. Razlika je torej v tem, kedaj je bila knjiga izdana, kaka je njena vsebina, njena literarna ali zgodovinska vrednost, koliko je bila njena prvotna cena in kake so cene sedaj; nadalje, ali je izhajal spis serijalno v dnevnikih ali revijah. Jack Londonove knjige se še danes prodajajo po \$1 do \$1.50; toda dobite ravno te Londonove knjige tudi od 25c do 50c, vezane, s to razliko, da so ali malo pokvarjene, ali pa tiskane na slabem papirju in brez ilustracij. Mnogokrat boste dobili zelo debelo angleško knjigo za \$1 ali pa še ceneje. Če boste pazno pogledali, boste videli, da je papir zelo debel, vrste redke in ozke, črke precej velike in knjiga nastane na ta način "debela". Ker publika ne zna "pazno preštudirati" takih reči, gleda le na debelost in na ceno, zato izdajajo knjigotržci knjige specialno namenjene širši publikli.

In sedaj glede starega kraja. Kakšen je književni trg tam? Knjige Mohorjeve družbe so imele tekom let pred vojno največjo cirkulacijo, ki je znašala do 80,000 iztisov. Honorar pisateljem je bil majhen. Vsak župnik, vsak kaplan in sploh vsak slovenski duhovnik je bil agitator za Mohorjevo družbo. Toda tudi vsi slovenski inteligenti, vsa takozvana liberalna gospoda je bila tistikrat naročena na knjige Mohorjeve družbe. In doseglo se je število med 70 in 80 tisoč članov. To je bil torej književni trg, na katerega se je moglo računati v najboljšem slučaju. Mohorjeva družba je imela ogromen aparat za pridobivanje članov, ki je ni stal ničesar. Ko je v Družbi zavel preveč klerikalni duh, je pričela iti rakovo pot in medvojne in povojne razmere so ji to pot še pospešile. Sedaj pa se vprašajte, koliko naročnikov je imela Slovenska Matica? Če se ne motim, ni bilo njihovo število nikdar mnogo čez dva tisoč. Cankarjeve knjige so se izdajale večinoma v dva tisoč izvodih. Kakih 800 se jih je prodalo v tem enega dobrega leta, od ostalih pa so ene še sedaj

v zalogi. Nekatere so razprodane, in če vprašate založnike knjig, kedaj izide nova izdaja, dobite odgovor, da se jim to ne izplača, ker bi se prodalo le še par sto iztisov, stroške pa je treba takoj plačati. Tisoče knjig ene vrste, ki leže leta na policah, pomenijo mrtev kapital in če je knjiga taka, da nima trajne vrednosti, pomehni ostanek zaloge čisto izgubo.

Pred vojno so bile take in take cene. Batič pravi, da so bile ene knjige po 20 krajcarjev. Da bile so, toda ni jih treba smatrati za knjige in jih ne prišteвайте k literaturi sedaj. Male knjižice o strahovih, o junaških vojvodih, o čudodelnih prstanih, o turških bojih, polnih misterije, so bile namenjene tisti masi, ki hoče le tako gradivo za svojo duševno hrano. Ena slika na prvi strani v barvah, nekaj ilustracij znotraj, pa je šla "knjiga" po 20 krajcarjev hitro v denar. Nekateri so se vsled čitanja takih knjig navadili čitati tudi boljše dela, drugi pa so še vedno pri Vrtomirovem prstanu, Erazmu Predjamskem itd. Toda boljše knjige so bile od tri do pet kron, kar je tudi takrat pomenilo okoli \$1 v ameriškem denarju. Danes so tržne cene boljšim slovenskim knjigam od 30 do 50 kron in tudi več; če se jih pošlje v inozemstvo, računajo še 100 odstotkov povrhu. Pri tem je treba plačati še visoko poštnino, kajti knjige iz starega kraja se največ pošilja v registriranih zavitek. Prihajajo sem večinoma mehko vezane, kljub temu so jim cene zelo visoke, primerjajoč jih s cenami povprečne ameriške knjige.

Uprava Proletarca je založila v knjige v zadnjem letu nekaj manj ko tisoč dolarjev. Mnoge knjige so prišle iz starega kraja v tako slabem stanju, da jih je bilo treba poslati knjigoveznic, kar je zopet stalo toliko ali pa še več kakor knjiga sama. Kapital, založen v knjige, leži na policah. Pri naročilih smo prejeli tudi take knjige, katerih sploh nismo naročili in vemo, da se ne bodo nikdar razprodale. Tam so se jih hoteli iznebiti, tukaj pa je bilo treba zanje vendarle plačati. Nekaj knjig se vedno pokvari pri pošiljanju. Poštni stroški so v oddaljenejše kraje precej visoki. Za knjigo, ki stane n. pr. 90 ali 50c, je treba plačati v osmo zono 12c poštnine. Računajte pri tem še delo, zavitek in možnost, da se pošiljatev izgubi. Če bi bil naš trg velik, tedaj se lahko založniki zadovoljujejo z malim dobičkom. Ker ni, zahtevajo za svoj riziko večjega.

Toliko o našem trgu.

Kritike proti knjigotržnicam v Ljubljani so v veliki meri opravičene. Za knjige zahtevajo nekatere tvrdke tako visoke cene v ameriškem denarju, da jih je nemogoče vpoštevati. Svoječasno je poslala Kmetška-Delavska Zveza Proletarcu večje število knjige "Za staro pravdo" in "Don Correa". Za prvo je zahtevala 1 dolar, za drugo 75c. Tajništvo KDZ ni reklo, da je ta cena določena po tržnih cenah na podlagi kronske valute, ampak, da se bo z dobičkom, ki bi ga prinesla prodaja teh knjig v Ameriki, lahko precej storilo na polju socialistične propagande med slovenskimi kmeti. Dobra ideja, če bi bila izvedljiva. Kako naj dopovemo slovenskemu delavstvu, raztresenemu po vseh delih dežele, da je knjiga res draga, da pa je to le nekako preplačilo, namenjeno, da se porabi za socialistično propagando? Cirkulacija Proletarca ni zadostna, če pa hočemo stvar pojasnjevati v drugih slovenskih listih, moramo plačati. Drugi listi le pridno ponatiskujejo povesti pisateljev, ki so za svoja dela beraško plačani, ne dajo pa jim v povračilo ničesar. To je menda možno le v slovenskem žurnalizmu, ki sloni na škarjah, pa najsibo v Ameriki ali pa v starem kra-

ju, tukaj seveda še mnogo bolj. Omenjeni dve knjigi torej uprava Proletarca ni prodajala po tistih cenah, kakor so jih določili v starem kraju, ampak po taki, kakršna se je zdela upravi primerna. Zanje je bila poslana vsota v Ljubljano pošiljateljem, prodanih pa še ni bilo toliko, da bi se pokrila samo kupna svota. Ležale bodo še precej časa, morda nekaj let, na policah.

Pred kratkim je poslala "Samozaložba "Mecen" v Ljubljani" Proletarcu nekaj iztisov knjige "Umetnikova trilogija", ki jo je spisal Alojz Kraigher in s pošiljateljivo račun, ki določa, da so knjige po dolarju in od vsake ima razprodajalec tukaj 25c popusta. Knjiga je bila poslana mehko vezana in ima 136 strani. Stvar je iz literarnega stališča dobra, toda dobite mi človeka, ki se ne bo začudil, kadar dobi to knjigo, za katero je moral plačati dolar? Jezil se bo na založniški oddelek Proletarca, ki ga odira na tako gorostaten način. Faktično bi založniški oddelek Proletarca napravil s to knjigo izgubo. 9c povprečno bi bila poštnina za vsako poslano knjigo. Koder bi prodajali agentje, bi imeli pri nji nekaj popusta. Par knjig, večsi tudi več, se pokvari. Izguba je jasna. No, uprava Proletarca ne bo prodajala knjig po tisti ceni kakor so jih določili v Ljubljani, ampak po taki, za kakoršno smatra, da je knjiga vredna. Uprava jo bo dala nekaj vezati, kar bo stalo 24c za iztis. Cena mehko vezani knjigi je 75, vezani v platno pa \$1. Kdor vidi v tem odiranje, naj se oglasi in dokaže.

Zadnje poletje je dobila uprava Proletarca pismo od nekega založnika, v katerem je priporočal v naročitev knjige "Pomenki", ki jo je spisal Ivan Zorec. Knjiga ima 184 strani. Za mehko vezano je založnik zahteval dolar in za trdo vezano \$1.20. O kakem popustu ni bilo niti omenjeno. V pismu je bilo navajano, da je poštnina visoka in cena čisto nič pretirana. Delo je dobro in uprava Proletarca bi bila pripravljena prevzeti v prodajo par sto iztisov, za kar je navedla svoje pogoje, na katere pa ni dobila odgovora. In tako bi lahko navajali take slučaje naprej. Iste težave imajo v Julijski Benečiji.

Ameriški Slovenci so nekoliko sami vzrok za napačno mnenje, ki vlada o njih v starem kraju. Tisti, ki so se vrnili domov, so rožljali z dolarji in jih preminjali v kronce, iz katerih so se norčevali. Obnašali so se, kakor da jim ne bo nikdar zmanjkalo tega ameriškega cvenka in papirnatih kronc. Med ljudi je zopet prišla strast iti v Ameriko, in če ne bi bilo toliko zaprek, bi bila danes ena tretjina Slovencev v deželi dolarja, toda dolarjev bi le malo videli. Dolar ima v inozemstvu visoko vrednost, v Ameriki pa majhno; in končno, dolarji niso shranjeni v delavskih žepih, ampak pri bogataših. Vsled tega napačnega domnevanja so si mislili v starem kraju: V Ameriko se obrnimo, tam je dolarjev ko listja. Pa so zahtevali visoke cene za knjige, pošiljala prošnje od vseh strani dijaška društva, dobrotelne institucije, kulturni zavodi, župniki, delavski domovi, sokolska in orlovska društva in v Ameriko je prišel celo salezijanec Srečko Zamjen, da poskusi tu svojo srečo kolektati za mladinske domove. Faktično se ni nobena taka akcija posrečila. Tuptam se dobi kaka farna cerkev, ki so ji ameriški dolarčki omogočili nabaviti nov zvon, ki pa je zvonček v primeri s tistimi, iz katerih je stara Avstrija dala vltiti topeve.

Ako hočejo ameriški Slovenci knjige poceni, naj prvo ustvarijo zanje trg. Redki so tisti naši ljudje, ki imajo do 30 knjig; prav res so redki. Povprečen slovenski delavec potroši v enem mesecu več za pijačo, kakor pa za knjige in liste v enem letu. To je naša pra-

va slika napredka. Kdor gre po naselbinah, vidi, da se marsikdo čisto nič ne obotavlja plačati 50c za kezarček žganja, medtem ko se na vse pretege brani dati 30c za kako dobro brošuro, ali pa \$2.50 za naročnino, če se mu slučajno ponuja list, "ki ni zanimiv, pa pretežak je povrhu."

Primanjkuje nam dobrih slovarjev, dobrih učnih knjig, slovnice, prirejenih za naše razmere, ker ni tuzanje dovolj velik. Dr. Kern je izdal Angleško Slovenski besednjak, ki mu je dal mnogo truda in velik finančni riziko. Cena mu je 5 dolarjev. Vse polno ljudi se pritožuje, da je visoka, toda besednjak je kljub temu baje večinoma razprodan. To je znamenje, kako potreben je bil. Toda naj sedaj kdo izda popolnejše izdajo, pa mu bo ležala leta na policah, ali pa se le razprodati ne bi mogla. Hitro bi se razprodajal le Slovenski angleški besednjak, če bi imel vsaj tak obseg kakor Kernov Angleško slovenski, ako ne večjega.

Kadar bomo imeli vsaj tisoč inteligentnih delavcev, ki bodo segli po dobrih knjigah ne da bi bilo treba trošiti stotake za reklamo, bodo tudi slovenske knjige v Ameriki lahko cenejše. Sedaj jih vsaj pri Proletarcu ne morejo cenejše prodajati, razun, če hočejo delati izgubo. Kolikor koli dobička se napravi v prodaji knjig, se ga porabi za list, ki je vreden podpore. Vsled tega, in pa z namenom, da pomore prodaji boljše slovenske literature, si uprava Proletarca nabavlja in veča svojo zalogo knjig.

Lahko bi o tem še mnogo pisal, pa naj to za enkrat zadostuje. Nekatere podatke sem dobil v upravnistvu Proletarca, druge pa sem črpal iz drugih virov ter iz lastnih izkušenj.

Frank Zajec.

V sedanjem boju proti organiziranemu delavstvu nudi kapitalistično časopisje korporacijam in trustom vso mogočo pomoč. Delavstvo pa to časopisje kupuje in ga s tem podpira, socialistične liste pa zanemarija. Ni čuda, da se kapitalisti ne ozirajo mnoga na apele dobrih ljudi, naj postopajo milostnejše z delavstvom.

Delavec, ki ne čita svojega glašila, je nepopoln delavec. On je hlápec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

Pravi socialist hoče poznati težave, zapreke, uspehe in napredek delavskega boja.

Na tej poti ga spremlja Proletarec.

Socializem hoče, da postane človeška družba enoten organizem, ki bo sposoben za enotno socialno vpljo in si bo mogel postaviti družaben cilj.

Kdor govori resnico, utrži največ zamere. Toda zamera ne izpremeni resnice.

Kritika je koristna in potrebna, če je poštena in ima dober namen. Iz hudobnosti pa ne more priti nikdar nič dobrega.

"Napiši po vesti in veri, kako si živel, kaj si videl, kaj si mislil in govoril en sam dan. Če hočeš biti tak odkritosrčen, da bi ne povesil oči pred samim Bogom, boš pisal do groba zgodovino tistega enega dne. In razodel boš tolike strahote, da bodo ljudje najprej tebe kamenjali, nato pa drug drugega. In če bo kateri ostal, bo od prevelike radosti skoprnel ob nezaslišnih lepotah, ki si mu jih bil razodel." — (Ivan Cankar, "Moje življenje.")

ANTON ČEHOV:

DUEL.

Za "Proletarca" poslovenil Jože Vidmar.

(Nadaljevanje.)

Kostja, štirinajstleten fantek, se je hotel pokazati pred materjo in sestro s svojo hrabrostjo, pa se je za trenutek skrtil pod vodo in odplaval naprej. Toda strdil se je in pohitel nazaj, in po njegovem resnem, napetom obrazu je bilo videti, da ni zaupal svojim močem.

— Kakšen križ je s temi fanti, mila! — je rekla Marja Konstantinovna, ko se je polagoma pomirila. — Človek je v večnih skrbeh, da bi se mu kaj ne pripetilo. Ah, mila, kako prijetno, in obenem, kako težko je biti mati! Vsega se bojiš.

Nadežda Fjodorovna je nadela svoj slamnik in se je vrgla ven v morje. Odplavala je kake tri sežnje in se vlegla na hrbet. Videla je morje do obzorja, parnike, ljudi na bregu, mesto, in vse to jo je z vročino in prozornimi nežnimi valovi vred razburjalo in ji šepetalo, da je treba živeti, živeti . . . Mimo nje je hitro pridrsela in energično rezala valove in zrak majhna jadernica; moški, ki je sedel v nji, je gledal nanjo in bilo ji je prijetno, da jo gleda . . .

Ko so se dame okopale, so se oblekle in so skupaj odšle.

— Vsak drugi dan imam mrzlico, pa vseeno ne shujšam, — je govorila Nadežda Fjodorovna, si oblizovala od kopanja slane ustnice in s smehljajem odzdravljala znanecem. — Vedno sem bila bolna, sedaj sem pa menda postala še bolj.

— To je odvisno od narave, mila. Če kdo nima te narave, da bi se lahko zredil, kakor jaz naprimer, mu nikakoršna hrana ne pomaga. Ampak vi ste si pa slamnik zmočili, draga.

— Nič zato, se bo že posušil.

Nadežda Fjodorovna je zopet zagledala tiste ljudi v belih oblekah, ki so hodili po obrežju in govorili po francosko; in bogve zakaj — v njenih prsih se je zopet razburila radost in megleno se ji je prikazala neka velika dvorana, v kateri je nekoč plesala, ali o kateri se ji je nekoč sanjalo. In nekaj ji je prav v globini duše megleno in nejasno šepetalo, da je brezpomembna, prostaška, umazana, ničvredna ženska . . .

Marja Konstantinovna se je ustavila pri svojih vratih in jo je povabila, naj malo poseđi pri nji.

— Pojdite, moja draga! — je rekla s prošečim glasom, zraven pa je z žalostjo in upanjem pogledala na Nadeždo Fjodorovno, češ: mogoče pa le ne bo marala in ne pojde!

— Z veseljem, — se je oglasila Nadežda Fjodorovna. — Saj veste, kako rada sem pri vas!

In stopila je v hišo. Marja Konstantinovna jo je posadila, ji dala kavo in maslenih žemljic; poleg ji je pokazala fotografije svojih bivših gojenk — gospodičen Garantinskih, ki so se že pomožile, in spričevala Katje in Kostje; spričevala so bila zelo dobra, ampak, da bi se zdela še boljša, je z vzdihom potožila, kako težko je sedaj študiranje na gimnaziji . . . Stregla je svojemu gostu, obenem pa jo je pomilovala in se mučila z mislijo, da bi lahko Nadežda Fjodorovna s svojo navzočnostjo slabo vplivala na nrvnost Kostje in

Katje, in se veselila, da ni bilo njenega Nikodima Aleksandriča doma. Ker imajo namreč po njenem mnenju vsi moški radi "tako", bi Nadežda Fjodorovna lahko tudi na Nikodima Aleksandriča slabo vplivala.

Med pogovorom z gostom je Marja Konstantinovna ves čas pomnila, da bo danes zvečer piknik in da je von Koren trdovratno prosil, naj tega ne povedo makakom, to je, Lajevskemu in Nadeždi Fjodorovni; toda nekoč se je pomotoma zagovorila, zardela je vsa in rekla v zadregi:

— Nadjam se, da pridete tudi vi!

VI.

Dogovorili so se, da se popeljejo sedem vrst od mesta po cesti proti jugu in da se ustavijo pri krčmi, ki stoji ob zlivu dveh majhnih rek — Črne in Žolte, kjer bodo kuhali ribjo juho. Odpeljali so se kmalu po peti uri. Pred vsemi sta se peljala na šarabanu Samojlenko in Lajevski, za njima v koleslju s tremi konji Marja Konstantinovna, Nadežda Fjodorovna, Katja in Kostja; ti so imeli pri sebi košaro z jestvinami in posodo. V naslednjem vozu so se peljali pristav Kirilin in mladi Ačmianov, sin tistega trgovca Ačmianova, kateremu je bila Nadežda Fjodorovna dolžna tristo rubljev, in nasproti, na klopici, sklučen in s skrčenimi nogami Nikodim Aleksandrič, majhen, skrbno oblečen, z začesano plešo. Za vsemi sta se peljala von Koren in dijakon; pri dijakonovih nogah je stala košara z ribami.

— Desno! — je kričal Samojlenko na vse grlo, kadar so srečali kak voz ali Abhazca na oslu.

— Čez dve leti, ko bom imel pripravljen denar in ljudi, se odpravim na ekspedicijo, — je pripovedoval von Koren dijakonu. — Po bregu pojdem od Vladivostoka do Beringovega preliva, potem pa od preliva pa do izliva Jeniseja. Narišemo karto, proučimo fauno in floro in se bomo podrobno pečali z geologijo, z antropologičnimi in etnografičnimi preiskavami. Od vas je odvisno, ali pojđete z menoj ali ne.

— To je nemogoče, — je rekel dijakon.

— Zakaj?

— Odvisen, oženjen človek sem.

— Dijakonica vas bo že pustila. Preskrbimo jo.

Še boljše bi pa bilo, če bi jo vi prepričali, naj stopi zaradi splošne koristi v samostan; to bi dalo tudi vam možnost, da postanete redovnik in se odpravite na ekspedicijo kot ieromonah. Lahko vam uredim to stvar.

Dijakon je molčal.

— Znete svoj bogoslovski predmet dobro? — je vprašal zoolog.

— Bolj slabo.

— Hm . . . Kar se te stvari tiče, vam ne morem dati nikakoršnih navodil, ker sem sam malo znan z bogoslovjem. Dajte mi spisek knjig, ki so vam potrebne, pozimi vam jih pošljem iz Peterburga. Pravtako vam bo treba prebrati zapiske misijonarjev; dobri etnologi so včasih med njimi in poznaveci vzhodnih jezikov. Če se seznanite z njihovimi manirami, vam bo lažje prijeti za delo. Tačas pa, dokler ni knjig, ne izgublajte zastonj časa, hodite k meni, ogledava si kompas in obdelava meteorologijo. Vse to je neobhodno.

— Vse to je čisto lepo . . . — je zamrmral dijakon in se zasmeljal, — prosil sem za mesto v srednji Rusiji in moj stric, protoierej, je obljubil, da mi bo pri tem pomagal. Če pojdem z vami, tedaj se bo pokazalo, da sem jih po nepotrebnem nadlegoval.

— Ne razumem vašega kolebanja. Če ostanete še v naprej navaden dijakon, ki mora služiti samo o praznikih, ostale dni pa počivati, boste čez deset let ravno tak, kakoršen ste sedaj, kvečjemu da vam zrastejo brki in brada; če pa bi se čez istih deset let vrnili iz ekspedicije, boste drug človek, obogačeni boste z zavestjo, da ste nekaj napravili.

IZ damskega voza so se zaslišali kriki groze in občudovanja. Vozovi so vozili po cesti, ki je bila zasekana v popolnoma navpičen skalnat breg, in vsem se je zdelo, da se vozijo po polici, ki je pritrjena k visoki steni in da vozovi vsak trenutek zdrснеjo v prepad. Na desno se je razprostiralo morje, na levo je bila robata rjava stena s črnimi lisami, rdečimi žilami in plazečimi se rastlinami, odzgoraj pa so sklonjene, kakor s strahom in radovednostjo gledale navzdol kodrate hoje. Kmalu na to spet cvilenje in smeh; treba se je bilo peljati pod ogromno čez visečo skalo.

— Ne razumem, kaj hudiča se pravzaprav vozim z vami, — je dejal Lajevski. — Neumno in vulgarno! Jaz moram na sever, bežati, rešiti se moram, pa se ti vozim na ta oslovski piknik.

— Poglej vendar, kakšen razgled! — mu je rekel Samojlenko, ko so konji zavili na levo in se je odprla dolina žolte rečice in zablestela reka sama — žolta, kalna, blazna . . .

— Ničesar lepega ne vidim v tem, Saša, — je odgovoril Lajevski. — Kdor se neprenehoma navdušuje nad naravo, pokaže s tem revnost svoje fantazije. V primeri s tem, kar mi lahko da moja fantazija, so vsi ti potoki in skale — smetišče, pa prav nič drugega.

Vozovi so šli že ob bregu reke. Visoka gorska pobočja so se polagoma bližala, dolina se je ožila pred njimi kakor v sotesko; skalnato goro, ob kateri so se vozili, je narava sklesala iz ogromnih skal, ki so tlačile druga drugo s tako strašno silo, da je pri pogledu nanje Samojlenko vsakokrat nehote zaječal. Mračno in lepo goro so na večih mestih rezale ozke razpoke in soteske, iz katerih sta na izletnike veli vlaga in tajinstvenost; skozi soteske je bilo videti druge gore, temnosive, rožnate, vijoličaste, kakor z dimom prevlečene, ali z jarko svetlobo zalite. Včasih, ko so se vozili mimo soteske, so slišali, kako od nekod, od zgoraj, pada voda in udarja na skale.

— Ah, proklete gore, — je vzdihoval Lajevski: — kako sem jih naveličan!

Na tistem mestu, kjer se je Črna reka iztekala v Žolto in je njena črna, črnilu podobna voda mazala žolto in se borila z njo, je stala stran od poti krčma Tatarja Kerbalaja z rusko zastavico na strehi in z izveskom, ki je bil napisan s kredo: "Prijetna krčma"; poleg krčme je bil majhen, s pleteno ograjo obdan vrtec, kjer so stale mize in klopi in se je sredi revnega, bodičastega grmovja vpenjala ena sama cipresa, lepa in temna.

Kerbalaj, majhen, živ Tatar, v plavi srajci in bellem predpasniku je stal na cesti, se z rokami na životu nizko klanjal proti karavani in je smehljaje se kazal svoje bele, blesteče zobe.

— Na zdravje, Kerbalajka! — mu je kriknil Samojlenko. — Malo dalje se odpeljemo, prinesi nam samovar in stole tja! Hitro!

Kerbalaj je kimal s svojo ostrizeno glavo in je nekaj mrmral; in šele v zadnjem vozu se ga lahko razumeli: "postrvi imam, ekselenc".

— Le prinesi, le! — mu je rekel von Koren.

Kakih petsto korakov naprej od krčme so se vozovi ustavili. Samojlenko je izbral majhno livado, na

kateri so ležali razmetani kamni, pripravní za sedeže, in drevo, ki je je izruvala burja, z izdrtim mahovitim korenem in suhimi rmenimi iglami. Tukaj je držal čez reko slok količast most, na drugem bregu pa je ravno nasproti na štirih nevisokih kolih stal majhen skedenj, sušilnica za turščico, ki je spominjala na pravljčno kočico na kurjih nožicah; od njenih vrat so držale navzdol majhne stopnice.

Prvi vtis, ki so ga imeli vsi od pokrajine, je bil ta, da ne pridejo nikdar več stran od tod. Na vseh straneh, kamor pogledaš, so se gromadile in kopicile gore in od krčme in temne ciprese se je hitro, hitro plazila večerna senca, in zaradi tega je postajala ozka, kriva dolina Črne reke še ožja, gore pa višje. Bilo je slišati, kako renči reka in kriče cikade.

— Očarljivo! — je rekla Marja Konstantinovna in je od navdušenja globoko dihala. — Otroci, poglejte, kako je lepo! Kakšna tišina!

— Da, res, lepo-je, — je priznal Lajevski, ki mu je bila pokrajina všeč. In ko je gledal na nebo in potem na plavkasti dim, ki je pribajal iz dimnika na krčmi, mu je postalo naenkrat bogve zakaj žalostno pri duši. — Da, lepo je! — je ponovil.

— Ivan Andrejič, popišite ta pogled! — je rekla šolzna Marja Konstantinovna.

— Zakaj? — je vprašal Lajevski. — Vtis je boljše, kot vsako opisovanje. Tisto bogastvo barv in zvokov, ki jih vsakdo prejema od narave potom vtisov, pisatelji navadno izbesedičijo v tako grdi obliki, da jih ni mogoče spoznati.

— Mislite? — je hladno vprašal von Koren, ki si je izbral največji kamen pri vodi in je skušal zlezi nanj in sestiti. — Mislite? — je ponovil in trdovratno gledal v Lajevskega. — Kaj pa Romeo in Julija? Ali pa na primer Puškinova Ukrajinska noč? Priroda bi morala priti in se do tal pokloniti.

— Magari . . . — je priznal Lajevski, ki se mu ni ljubilo misliti in nasprotovati. — Sicer pa, — je rekel čez nekaj časa: — kaj pa je Romeo in Julija? Lepa, poetična, sveta ljubezen — to so rože, s katerimi hočejo prikriti gnulobo. Romeo je prav taka žival, kot vsi.

— Človek naj prične govoriti z vami o čemurkoli, vi vedno napeljete na . . .

Von Koren se je ozrl na Katjo in ni dogovoril.

— Na kaj napeljujem? — je vprašal Lajevski.

— Pripovedujem vam, postavim: "kako lep je vinski grozd!", vi pa: "da, toda kako ostuden je, kadar ga žvečiš in kadar se razkroja v želodcu". Kakšen smisel naj ima tako govorenje? To ni novo in . . . sploh čudna manera.

Lajevski je vedel, da ga von Koren nima rad, in se ga je vsled tega bal. V njegovi bližini se je počutil, kakor da je vsem tesno in kakor da mu nekdo stoji za hrbtom. Ne da bi kaj odvrnil, je odšel v stran in postalo mu je žal, da je prišel na izlet.

— Gospoda, marš po dračje za ogenj! — je ukazal Samojlenko.

Razšli so se vsak v svojo stran; na mestu so ostali samo Kirilin, Ačmianov in Nikodim Aleksandrič. Kerbalaj je prinesel stole, razprostil po tleh preprogo in postavil par steklenic vina. Pristav Kirilin, visok, imeniten človek, ki je nosil ob vsakem vremenu vrhu bluze plašč, je s svojim ponosnim dostojanstvom, važno hojo in globokim, nekoliko hripavim glasom spominjal na kakega mlajšega provincijalnega policijskega nadatelja. Izraz je imel žalosten in zaspan, kakor da je ravnokar proti njegovi volji kdo zbudil.

— Kaj si pa prinesel, govedina? — je vprašal Kerbalaja, počasno izgovarjajoč vsako besedo. — Dejal sem ti, da prinesi kvarela, kaj si pa ti prinesel, gobec tatarski? A? Koga?

— Saj imamo svojega vina dosti, Jegor Aleksejič, — je plaho in uljudno pripomnil Nikodim Aleksandrič.

— Kaj, gospod? Ampak jaz želim, da bi bilo tudi moje vino tukaj. Udeležujem se piknika, in mislim, da imam polno pravico, da donesem svoj del. Mi — slim! Prinesi deset steklenic kvarela!

— Zakaj toliko? — se je začudil Nikodim Aleksandrič, ki je vedel da Kirilin nima denarja.

— Dvajset steklenic! Trideset! — je kriknil Kirilin.

— Pustite ga, naj — je šepnil Ačmianov Nikodimu Aleksandriču, — jaz bom plačal.

Nadežda Fjodorovna je bila v veselem, šaljivem razpoloženju duha. Hotelo se ji je skakati, hohotati, kričati, dražiti, koketirati. V svoji ceneni pavoljnati obleki s plavimi očesci, v rdečih šolnih in v tistem slavniku si se je zdela majhna, preprosta, lahka in prozračna, kakor metulj. Stekla je po slokem mostičku in je trenutek gledala v vodo, da bi se ji zvrtele v glavi, potem je vskrčnila in s smehom stekla na drugo stran k sušilnici in zdelo se ji je, da jo vsi molki in celo Kerbalaj z naslodo opazujejo. Ko se je v hitro nastajajočem mraku drevje zlivalo z gorami, ko ji z voznji in se je v oknih krčme zasvetila luč, je prišla po stezici, ki se je vila med kamenjem in hodi-kastim grmičevjem na grič in sešla na kamen. Spodaj je že gorel ogenj. Okrog ognja je hodil dijakon s zamakanimi rokavi, in njegova dolga, črna senca je hodila kakor polmer okrog plamena; nakladal je dračje na ogenj in je z žlico, ki je bila privezana na dolgo palico, mešal po kotlu. Samojlenko, ves rdeč v obrazu, si je dal opraviti pri grmadi, kakor doma v kuhinji, in je besno kričal:

— Kje pa je sol, gospoda? Menda je niste pozabili? Kaj pa ste se vsi posedli, kakor grajščaki, jaz pa naj bom za vse sam?

Na podrtó drevo sta sedla drug poleg drugega Lajevski in Nikodim Aleksandrič in sta zamišljeno zrla v plamen. Marja Konstantinovna, Katja in Kostja so skladali čajno posodo in krožnike iz košar. Von Koren je postavil eno nogo na kamen in je stal s prekrizanimi rokavi tik ob vodi in je o nečem premišljeval. Rdeče pege od grmade so hodile skupaj s sencami po senlji med temnimi človeškimi postavami, plahutale po gori, po drevju, po mostu, po sušilnici; strmi izriti breg na oni strani je bil ves osvetljen in je kolebal in se zrcalil v reki, in deroča, šumeča voda je trgala na kose njegovo podobo.

Dijakon je šel po ribe, ki jih je na bregu čistil in umival Kerbalaj, tóda na pol pota se je ustavil in pogledal naokrog.

“Bože moj, kako lepo! — je pomislil. — Ljudje, kamni, ogenj, mrak, pošastno drevo — nič drugega, pa je tako lepo!”

Na oni strani so se poleg sušilnice pojavili neki neznaní ljudje. Vsled tega, ker je ogenj migljaj in je dim neslo na ono stran, ni bilo mogoče naenkrat razločiti vseh teh ljudi; videti je bilo samo kose, zdaj kniuhasto kučmo in sivo brado, zdaj plavo srnjco, zdaj capo od pleč do kolen in kinžal preko života, zdaj mlad, temnopolt obraz s črnimi obrvmi, tako gostimi in ostrimi, kakor da so z ogljem narisane. Kakih pet ljudi od njih je sedlo v krogu na tla, drugih

pet pa je šlo v sušilnico. Eden je stal na vratih, s hrbtom proti grmadi in je jel z rokami na hrbtu nekaj pripovedovati; najbrž nekaj zanimivega; kajti ko je Samojlenko naložil dračja in je ogenj zagorel, brizgnil iskre in jarko osvetlil sušilnico, jo bilo videti, kako sta izza vrat gledala dva mirna obraza, ki sta izražala globoko pozornost, in kako so se oni, ki so sedeli v krogu, okrenili in jeli poslušati. Nekoliko pozneje so oni v krogu tiho zapeli nekaj zateglega, melodičnega, velikonočni cerkveni pesmi podobnega.... Dijakon jih je poslušal in si je predstavil, kaj bo ž njim čez deset let, ko se bo vrnil iz ekspedicije; mlad ieromonah — misijonar je, znamenit avtor s sijajno preteklostjo; posvečujejo ga za arhimandrita, potem za arhiereja; v katedralni cerkvi mašuje; v zlati mitri s panegijo na prsih, stopi na vzvišeno mesto, blagoslovi množico ljudi s trosvečnikom in dvosvečnikom in zakliče: — “Prizri s nebes, Bože, i vižd i poseti vino-grad sej, jago že nasadi desnica Tvoja!” Otroci pa odgovarjajo z angelskimi glasovi: “Svjati Bože....”

— Dijakon, kje pa so ribe? — se je začul Samojlenkov glas.

Ko se je vrnil k ognju, si je dijakon predstavil, kako gre procesija v vroč julijski dan po prašni cesti: spredaj nesejo mužiki bandera, babe in dekleta pa ikone, za njimi fantiči — peveci in dijaček s prevezanim licem in s slamó v laseh. Potem po vrsti on, dijakon, za njim pop v kapi in s križem, zadaj pa praši tolpa mužikov, bab, otrok; tudi popadja in dijakonica, obe z rutami na glavi sta med njimi. Peveci pojo, otroci jočejo, prepelice pedpedikajo, škrjanček drobi..... Ustavili so se in poškopili čredo s svetó vodo..... Gredo naprej in na kolenih prosijo dežja. Potem pri-grizek, pogovori....

“Tudi to je lepo....” — je pomislil dijakon.

(Dalje prihodnjíč).

Socialist, ki ponosno govori o zadnjih ciljih socializma, pa se ne briga za vprašanje sedanosti in na ta način ničesar ne stori, da bi pridobil svoje indiferentne sodelavce za socializem, si lahko domišlja, da je najboljši socialist; v resnici je najslabši socialist. Kajti socializem se ne more uresničiti s teoretičnimi pridigami, ampak le z močjo delavskega razreda, ki mora postati dovolj krepek, pa tudi dovolj sposoben, da izvrši socialistični program in da potem tudi vzdrži socialistično družbo.

“Vsak ples v Ljubljani, vsako veselico v zakotni vasi je papirnim učenjakom imenitnejši kulturni pojav nego vsa umetnost. O plesih in veseliceah pišejo s spoštovanjem, z ljubeznijo, z navdušenjem; toalete na rodnjih dam opevajo z liričnim zanosom, napitnice rodoljubov hranijo stoletjem od prve do zadnje besede; človek občuduje toliko vestnost, resnicoljubnost in resnobo. Komaj izpregovoré o umetnosti, je pri kraju resnoba in resnicoljubnost in vestnost.” — (Ivan Cankar “Bela krizantema.”)

Delavstvo v raznih krajih je na stavki. Kompanije se v sedanjih časih ne obračajo toliko na profesionalne skébe, ker dobe dovolj izstradaníh delavcev, ki jemalejeje službe stavkujočih. To naj bo unijam in svarilo, da je treba poleg zahtev po povišanju plač in skrajšanju delavnika imeti še druge zahteve, predvsem eno, ki bi stremila po odpravi sedanjega družabnega reda.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Priredbe Kluba št. 1, J. S.Z.

CHICAGO, ILL. — Kot je bilo že sporočeno, priredi slovenski socialistični klub št. 1, JSZ., veliko proslavo pariške komune v nedeljo dne 26. marca v dvorani Č. S. P. S., na 18. cesti v bližini Racine Ave.

Program priredbe bo v glavnem sledeči: 1) Godba igra Marseljezo; 2) Pozdravni govor; 3) Govor o zgodovini in pomenu pariške komune; 4) Godbena točka; 5) Čemu si rodila sina (deklamacija); 6) Pevski zbor zapoje marseljezo; 7) po neustavni poti (deklamacija); 8) Solospov; 9) Vseh živih dan (deklamacija); 10) Solospev; 11) Nastop pevskega zbora; 12) Godbena točka; 13) "Zadnji dan", drama iz pariške komune v dveh dejanjih; 14) Ples in prosta zabava.

Imena pevskih zborov, soloistov, deklamatorjev, godbe in druge podrobnosti bodo objavljene pravočasno. Odbor, ki ima na skrbi aranžiranje priredbe, bo storil vse, da bo s to proslavo nudil občinstvu čim več užitka. Vstopnina je 50c. Vstopnice se dobe pri članih in članicah kluba ter v upravništvu Proletarca. Sezite po njih takoj. V nedeljo 26. marca vsi v dvorano Č. S. P. S. na priredbo socialističnega kluba. Dvorana bo odprta ob 2. popoldne. Popoldne je ples, točno ob 7. prične izvajanje programa, po izčrpanem programu zopet ples.

V nedeljo 30. aprila priredi naš klub prvomajsko slavnost. Ko bo odbor uredil potrebne priprave in dobil dvorano, bomo o tem poročali v Proletarcu.

Meseca novembra priredi naš klub veliko proslavo ruske revolucije z obširnimi programom. Odbor za organiziranje priredbe je že izvoljen.

Postati moramo aktivni v vseh ozirih, kajti le če smo aktivni, lahko rečemo da vršimo svojo dolžnost kot organizirani člani socialistične armade.

Naj še omenim, da gre polovica dobička od proslave 26. marca v ruski pomožni fond, ostala polovica pa v podporo Proletarcu.

Vse naše priredbe bodo sijajno uspele le tedaj, če store vsi sodrugji in sodruginje svojo dolžnost s tem, da sodelujejo pri delu in agitirajo med publiko, da se jih udeleži. Kakor je uspela naša priredba na Silvestrov večer z gmotnega stajšiča, tako morajo uspeti naše letošnje priredbe v moralnem in gmotnem oziru. —Tajnik.

Po enem letu.

PULLMAN, ILL. — Pred dobrim letom dni se je ustanovil na Pullmanu socialistični klub št. 224, JSZ., kateremu so nekateri rojaki takoj ob rojstvu prerokovali kratko življenje. Drugi so z vso sigurnostjo trdili, da klub ne bo živel leto dni. Sodrugji, ki so ga organizirali, pa so šli na delo, premostili začetne težave in ko je preteklo leto, je bilo članstvo kluba podvojeno. V začetku je klub imel par diskuzijskih večerov, katere je posetilo nekaj sodrugov od kluba št. 1, toda kakšne večje priredbe klub ni imel. Skrbel je za socialistično agitacijo, v kolikor so dopuščale moči in danes zahaja v pullmansko naselbino že precej iztisov Proletarca.

Zadnje nedeljo (19. februarja) je naš klub imel prvo večjo priredbo v Stancekovi dvorani na E. 115th St. Priredba je bila v prvi vrsti plesna zabava, ker je bilo klubu na tem, da pridobi na to priredbo širšo slovensko javnost na Pullmanu. Igral je hrvatski tamburaški zbor.

Udeležba je bila srednja. Lahko bi bila večja, toda pullmansko slovensko publiko ni lahko dobiti skupaj, posebno še ne, če prireje zabavo ali karkoli že mlada organizacija, kakor je n. pr. naš klub. S časoma bodo tudi pullmanski Slovenci posečali naše priredbe številnejše. Iz Chicage je prišlo na veselico precejšnje število sodrugov in sodruginj ter drugih prijateljev.

Zvečer se je pričel program. Prva točka je bila Marseljeza, ki so jo udarjali tamburaši. Potem je imel

kratek pozdravni nagovor s. Oblak, ki je nato predstavljal Josipa Ovna. Govoril je o pomenu organizacije in o začetnih težavah, ki jih ima vsaka organizacija, ko se porodi. Nato je nastopil s tremi pevsкими točkami pevski zbor Slovian iz Pullmana pod vodstvom g. T. sola.

Zelo neprijetno je, če je med izvajanjem programa v dvorani velik šum. Tega je navadno na vsaki naši priredbi precej. Posebno otroci so radi razposajeni. Nekolp se temu odpomože, če se prične izvajati program takoj in če so vsi sedeži v sredi dvorane. Nemožeče je posebno govornikom razviti svoje govore, ako ni v dvorani tišina.

Sodrug Oblak je omenjal, da bo klub sklical v kratkem shod, kjer se bodo rojaki lahko bolje seznanili s to organizacijo. Priporočljivo bi bilo, da bi se po klubovih sejah prirejele diskuzije, da se na ta način člani bolje seznanijo s socialističnem delom in raznih smereh v delavskem gibanju. Morda bi bilo dobro za take slučaje povabiti kakega sodruga od kluba št. 1, ki se bi gotovo odzval povabilu.

Rojaki v Pullmanu, ker naš klub živi in misli živeti, pristopite vanj in se pridružite socialistični armadi, ki vojuje boj za delavske pravice in vodi proletarijat po poti žrtev, zmag in nad v socialistično družbo. Poročevalec.

Udeležite se veselice Društva Nada.

CHICAGO, ILL.—V soboto dne 25. februarja priredi žensko društvo Nada, št. 102, SNPJ., maškaradno veselico v dvorani SNPJ. na 2657 So. Lawndale Ave. Pričetek veselice ob 8. zvečer. Med najlepše maske bodo razdelila darila v vrednosti \$250.00. — Vstopnina je samo 35c za osebo.

Žensko društvo Nada se je vedno radevolje odzvalo vsaki napredni akciji in zmirom podpiralo Proletarca in JSZ., kadarkoli so prišli kaki apeli od lista ali Zveze. Na zabavah društva Nada je vedno vladalo veselo razpoloženje in članice bodo skrbele, da bo tudi na sobotni veselici obilo zabave za vse.

Ako hočete prebiti vesel večer v domači družbi, pridite v soboto večer v krog članic društva Nade in njihovih prijateljev in prijateljic. —Kl.

Listnica uredništva.

Ostali dopisi bodo priobčeni v prihodnji izdaji. A. B., Carlville:—Bo priobčeno prihodnjič.

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za razširjenje Proletarca:

Stefanich in Pogorelec, Gary, Ind. in Chicago, Ill.	12
Lawrence Gorjup, Cleveland, O.	.....
Jerney Kokelj, Irwin, Pa.	.....
Frank Copi, Springfield, Ill.	.....
Anton Ocepek, Clairton, Pa.	.....
Frank Petavs, Little Falls, N. Y.	.....
A. Košir, Moon Run, Pa.	.....
Frank Zerovec, Kenosha, Wis.	.....
John Rebol, Clencoe, O.	.....
John R. Sprohar, W. Va.	.....
Frank Bregar, Avella, Pa.	.....
Frank Kocian, Thomas, W. Va.	.....
Mike Machek, Carlville, Ill.	.....
John Langerholz, West Newton, Pa.	.....
John Redenšek, Somerset, Colo.	.....
John Miklich, Johnstown, Pa.	.....
Jacob Kunsteli, Gilbert, Minn.	.....
Tony Zalar, Lloydell, Pa.	.....
Louis Urbancich, Detroit, Mich.	.....
Martin Judnich, Waukegan, Ill.	.....
Bartol Yerant, Aliquippa, Pa.	.....
Frank Martiniak, Johnstown City, Ill.	.....
Andrew Vidrich, Johnstown, Pa.	.....
F. Z. Chicago, Ill.	.....

Listu v podporo.

IV. IZKAZ.

HUDSON HEIGHTS, N. J.: M. Stichauer, ...	.50
PURSGLOVE, W. VA.: J. R. Sprobar, ...	.60
WITT, ILL.: Društvo štev. 13, SSPZ, ...	2.00
GLENCOE, O.: Nace Zlemberger, ...	1.00
COLLINWOOD, O.: Pevsko društvo "Jadran", ...	4.00
CHICAGO, ILL.: Martin Mihelich, ...	.70
JENNEY LIND, ARK.: Soc. klub št. 83, JSZ, ...	2.00
OGLESBY, ILL.: Nabrano na seji društva "Lilija", št. 95, SNPJ, ...	10.25
CHICAGO, ILL.: M. B. Miklaučič, ...	2.00
CHICAGO, ILL.: Chas. Pogorelec, ...	10.00
AVELA, PA.: Frank Bregar, prebitek od prodaje Koledarjev, ...	.85
KANE, PA.: John Stemberger, ...	.25
DETROIT, MICH.: Louis Urbanich, ...	1.50
THOMAS, W. VA.: Frank Kocian, ...	2.00
KENOSHA, WIS.: Frank Zerovec, ...	1.10
FARMINGTON, ILL.: Soc. klub št. 227 JSZ, ...	2.00
CHICAGO, ILL.: Neimenovan, ...	.25
MOON RUN, PA.: Frank Grobnik, 50c; John Zerjav, 50c; in Ant. Košir, 50c. Skupaj, ...	1.50
WASHINGTON, PA.: Michael Podboy, ...	1.00
CHICAGO, ILL.: Chas. Pogorelec, povrnitev mesečnine kot zapisnikar kluba št. 1. JSZ, za 6 mesecev, ...	2.40
CLEVELAND, O.: FR. Hafner, \$1.50, Vesela družba pri s. Maku, \$5.00, Lawrence Gorjup, \$5.00, skupaj, ...	11.50
WEST NEWTON, PA.: John Langerholz, ...	.25
Skupaj	\$ 57.65
Prejšnji izkaz	172.93
Skupaj	\$230.58

VAZNO ZA ROJAKE V HERMINIJE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKÓ TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležite sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

Sodrug, ojačite J. S. Z. Če hočemo voditi uspešno kampanjo za socialistično stranko, potrebujemo klube v vseh naselbinah, kjer žive jugoslovanski delavci. Čas za agitacijo je ugodan. Socializem je danes dnevno vprašanje in o njem se povsod diskurira. Razširite Proletarec, ki je najboljša agitatorično sredstvo za pridobivanje novih bojnihov socializma.

Reforma, revolucija in drugo.

Neki sodrug piše tajništvu J. S. Z. in vprašuje, če so res nepotrebne reforme in če ne bi bilo bolje govoriti od sedaj naprej samo o revoluciji. Čital je slovensko glasilo "eselpistov", iz katerega pravi, je posneti, da je vsako izboljševanje sedanjih družabnih razmer le coklja vozu, ki ima pripeljati delavski rezred v socialistično družbo. Dalje je iz istega glasila posnel, da bi se morale stranke ali pa posamezniki, ki so se v enem ali drugem slučaju motili v taktiki, umakniti tistim, ki se še niso motili, pa bi rad vedel, če je to glasilo v pravem ali ne.

Mi smo že mnogokrat povdarjali, da Socialistična stranka nima minimalnega programa radi tega, da bi ovirala revolucijo ali da se ji oddaljuje, ampak obratno: da more uspešneje delati za končni cilj, to je podružabljenje vseh temeljnih sredstev produkcije in distribucije ter delavske kontrole med temi sredstvi.

Kako naj se to razlaganje tolmači? Tako, kakor vsi drugi prirodni pojavi. Tolmačiti je treba te stvari človeško. Delavci so ljudje, podrejeni zakonom narode, zakonom, ki operirajo brez človeških načrtov. Delavci so toraj del življenja. Življenje ima to lastnost, da ne čaka na cilje, ki so jih postavile gotove skupine ljudi, ki naj obrnejo tok življenja kar naenkrat v njih prid za 100 odstotkov, kakor bi privil električno luč, ampak hoče živeti in zahteva svojih atributov vsak dan, kakor se pač to življenje razvija. Med sedanjostjo in bodočnostjo se človeštvu ni posrečilo iznajti tunela, s katerim bi ogoljufalo sedanjost in zlezlo neopaženo skozi njega v bodočnost k tistemu velikemu prazniku, ki pride in nas stori gospodarsko enake. Tukaj so delavni dnevi, pondeljki in torki, katere bo treba preživeti do tega praznika. Vzlic temu pišejo nekateri eselpistični — zlasti jugoslovanski eselpistični listi — kakor da tu ni pondeljkov in torkov, in da vedo za tak čarovniški tunel, potem katerega naj bi zlezlo človeštvo v bodočnost, skrivoma. Ta domišljija je vzrok, da prezirajo reforme. To preziranje pa pomeni odobravanje slabjšega, ker le slabo je v stanju prinesti popolen preobrat naenkrat. S to teorijo nima znanstveni socializem nič skupnega. Sploh ta teorija je že zdavnje eksplodirala. Eksplozirala je, ker ni mogla prenesti kritike. Karl Marks sploh ni bil njen zagovornik. Marks je imenoval to teorijo — teorijo pavperizma. Zagovornike pa je imela ta teorija med utopističnimi socialisti in anarhisti Proudhonove šole. Danes se je poslužujejo le še demagogi, da vplivajo z njo na inštinkte kalinov, ki jih žele v tekmi za svoj obstanek pridobiti za se.

Anarhist Prudon je učil, da se bo ljudstvo spuntalo in vzele v roke vlado (!) le tedaj, če bodo družabne razmere čim slabše. To je treba tako razumevati, kakor da je družabni prevrat le zadeva instinkta — želodca, in ne ob enem zadeva razuma. Slabe gospodarske razmere res uplivajo v veliki meri, da začne ljudstvo misliti o svojem stanju, ali sklepati iz tega, da je tako ljudstvo zmožno izvesti razumno revolucijo, kakršno zahteva socializem, je vse kaj drugega kakor pa socialistična misel. Socializem ne stremi za tem, da izvrši družabni preobrat samo radi želodca; v ta preobrat vključuje socializem tudi duševni preobrat — voljo, da ostane preobrat veren ideji, radi katere je preobrat nastal

— odnosno radi katere je bil preobrat izvršen. S to voljo mora iti torej razum, ki odloča, kaj se v gotovi dobi z ozirom na materialne in duševne razmere, ki so tukaj, lahko doseže in kaj ne. Seveda nastanejo vzlic razumu in previdnosti lahko taktične napake, ki se morajo popravljati. Saj ni odvisno vse samo od razuma delavcev, ampak tudi od razuma kapitalistov.

Socializma naloga je rešiti gospodarsko vprašanje, ali ne tako, kakor da mu je cilj želodec, ampak da se more človeštvo razvijati nemoteno naprej do višje in višje kulture. Razvijanje kulture torej — ne pa razvijanje želodca. Iz tega je razvidno, da socializem ni le gospodarsko, ampak tudi kulturno gibanje. Boljša hrana, boljša stanovanja, boljše ugodnosti za pouk in izobrazbo — vse to smatra socializem za pogoje k višji kulturi. Ti pogoji bodo dani v največji meri, kadar bo dosežen socialistični cilj. Ali med tem ko vse to vemo, ne čakamo dneva, ko se ta cilj uveljavi s prekrižanimi rokami, marveč si že danes prizadevamo, da dobimo po razmerah kolikor mogoče več pogojev za to kulturo. To pomeni minimalni program.

Iz tega vidika moramo sklepati, zakaj je moderni socializem nadomestil staro eksplozivno teorijo "čim slabše tim bolje" s teorijo "čim bolje tim bolje, dokler ne bo naposled vse." Čisto logično, kajti prva teorija ni konstruktivna, ker živi le v pretenziji družabnega prevrata in ustvarja mase nesposobne za kaj konkretnega, pa naj se ta konkretnost nanaša na sedanost ali pa na bodočnost. Druga teorija je v soglasju evolucije in prirodnega zakona samoohrane, ki omogočuje spopolnjevanje drugega, nič manj važnega prirodnega zakona selekcije, ki ga najdemo pri vseh živstvih. Selekcija v tem slučaju pomeni izbiro razreda, ki ima prevzeti v svoje roke bodoči režim. Kakšna bo ta selekcija je odvisno zopet od razumevanja razmer in taktike.

Kadar govorimo socialisti o minimalnem programu, ne mislimo s tem na flikanje stare družbe ali podaljševanja kapitalističnega režima, ampak o fizičnem in duševnem pojačanju zarodka, ki ima uveljaviti končni cilj, kadar dozori. Ne za starše (kapitalizem), ampak za otroka (socializem) gre, da ne oslabi v telesu še predno pride na svet, tako da more opraviti svoje delo — družaben preobrat — najbolje.

Toda modrujmo o tem ali ne modrujmo, tako gre naprej življenje, ki se nadaljuje na podlagi zakonov samoohrane in selekcije. Kar se pričakuje od razumnih socialistov, ni vtikanje v račune prirodnih zakonov, temveč da te zakone poznamo in si napram njihovim funkcijam uravnavamo svoja dela in taktike.

Na poti k svojim takojšnjim izboljšavanjem življenja, si bo človek pomagal (delavski razred seveda ni izvzet) v soglasju prirodnih zakonov, mnogokrat slepo in instinktivno, k ciljem pa ga more voditi le razum in smotreno delo, ki ga umerjajo socialistična gibanja. To pomeni, da se bodo delavci organizirali v industrialne, strokovne in gospodarske organizacije; zahtevali bodo krajše delovne ure, višje plače in boljše delovne razmere na mestu dela, pa če je to komu všeč ali ne. Socialistov dolžnost ni, da jih pri tem ovirajo ali jim celo diktirajo — kakor bi to radi pri S. L. P. — kakšna forma organizacije je najbolja in če se delavstvo ne zamina dovolj za te vrste forme, ga je treba nagnati s psovkami kot prodane duše, izdajalci itd., ampak pokazati z besedo, kako lahko bi imeli vsi člani človeške družbe, ki delajo z možgani in z rokami, udobno življenje, če se odpravi privatno in uvede kolektivno lastništvo. To se lahko propagira, če se delavske industrialne organizacije združijo v eno politično telo, kakor

se sedaj namerava, ali pa če ostane vse tako, kakor je. Politična in gospodarska združenja delavstva bodo prišla, ko pride čas za to, nikdar pa ne pod pritiskom kakih elementov, ki se predstavljajo vsem drugim za "nezmotljive."

Amputirati, to se pravi obešati funkcije prirodnih zakonov in razmer kakih politični ali gospodarski struji, kakor da jih je ona uvedla v funkcioniranje — kako prav radi delajo pri eselpistih — se pravi ne pozna zgodovine, ne poznati življenja in ne računati s tem kar je bilo, kar je in kar ostane za nami. Skratka: ne poznati najelementarnejših zadev, na katerih temelji znanstveni socializem. Neznanstveno misleči socialisti nimajo prav nobene pravice postavljati se delavstvu za "nezmotljive voditelje." Taki socialisti lahko ustanove socialistično cerkev, ne pa socialistično politično stranko.

Rekli smo, da nastanejo v kalkulacijah razumiranja in previdnosti postopanja v raznih zadevah socialističnega gibanja lahko taktične napake, katere je treba popraviti, kajti ne more se vedeti v naprej, kaj ima v svojih računih kapitalistični razred — pa tudi s svojim razumom ne moremo razpolagati vedno nezmotljivo. Toda po logiki eselpistov je priznanje taktične napake tako velik greh, da ga ne očisti noben ogenj. Taktično pogršljiva stranka, organizacija ali posameznik mora iz življenja. S. L.-pisti sodijo seveda po sebi — in t kazni jih je v političnem smislu že zadela.

Po tej logiki bi bilo treba Lenina danes odstaviti, ker je priznal, da se je glede revolucije motil. Odstaviti ga, ne zato, ker se je *motil*, ampak ker je to *priznal*. To morala je popolnoma v soglasju rimskega papeža. V naših očeh izgleda zadeva drugačna. Mi smatramo, da je treba ljudem, ki priznajo svoje napake in kažejo voljo, da jih popravijo, dati zaupanje; kajti to so ljudje, ki delajo. Nobeno večje delo ni bilo izvršeno brez napak. Mi smo celo inenjena, da bi se mogli popraviti nekateri ljudje pri S. L. P.! (?) Ljudje, ki niso pripravljeni priznati svojih pomot, niso napredku koristni, ampak ovirajo. Lenin ni velik, ker je delal pomote, ampak velik je postal, čim je te pomote priznal, kajti to priznanje mu je odprlo pot, da dela lahko drugače.

"Bog nas varuj "nezmotljivih voditeljev," z zmotljivimi, ki priznajo svoje pomote, se bomo že pobotali.

S tem je odgovorjeno na oba vprašanja, ki jih je stavil tajništvu sodrug, ki želi glede teh zadev pojasniti.

Tajništvo J. S. Z.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinvillu naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213 J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom

Jos. Korsic, tajnik.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubotih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri se stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

ZA SOCIALISTIČNI TISK.

Socialistični dnevniki, pisani v angleščini, imajo težak boj za obstanek. Ker velike trvdke ne oglašajo v njih, morajo dobivati sredstva za pokrivanje izdatkov drugje. Razumljivo je, da se nahaja ta "drugje" pri zavednem delavstvu, ki podpira gmotno svoj tisk. Če pa bi delavstvo tako pridno segalo po svojih listih kakor sega po kapitalističnih, bi se velikim trvdkam ne izplačevalo oglašati v kapitalističnih listih. Ampak delavstvo še ni prišlo tako daleč.

"The New York Call" je eden najbolje urejevanih socialističnih listov v Ameriki. "Call" izhaja vsak dan. Posamezna številka stane 5c, medtem ko stanejo Hearstovi dnevniki 3 in ostali dva centa posamezne številke. Uprava "Calla" želi znižati ceno za posamezne številke, da se poveča cirkulacija, toda ker se list ni od daleč ne izplačuje, je sklenila ustanoviti poseben fond, ki bi omogočil znižanje cene, iz katerega bi se pokrival povečani primanjkljaj. Izdan je bil poziv na newyorško zavedno delavstvo, ki se je tudi odzvalo Callovedu klicu. Posamezniki, kakor unije, prispevajo v ta fond. Med drugimi je dala unija Cloak, Skirt and Reefer Maker's \$2000,00, poleg tega pa je njen odbor sprejel resolucijo, v kateri priporoča 50,000 članom, ki jih ima unija, naj da vsaki polurno plačo v Callov fond. To je način, po katerem bi morale delavstvo graditi svoj tisk. Sedaj je še preveč takih unij, ki poznajo delavski tisk samo v slučajih skrajne potrebe, drugače pa ga ignorirajo.

Akcija za delavski dnevnik v Chicagi za enkrat najbrže ne bo uspela, ker je večina unij ostala brezbržnih za ustanovitev lastnega dnevnika. Predno bi se ga moglo pričeti izdajati, bi bilo treba zbrati kapital \$100,000, toda dobilo se je dosedaj komaj \$15,000, katere pa so vložile s socialističnim duhom prepojene unije in socialistične organizacije. Ostalo unijsko delavstvo je ostalo gluho na apele. In Chicagi je trdnjava unijskega delavstva, v kolikor se tiče števila delavstva, ki pripada unijam. Ni čuda, da kompanije s tako lahkoto šikanirajo unijsko delavstvo v Chicagi.

Kakor podpira newyorško delavstvo svoj socialistični dnevnik, tako bi moralo slovensko delavstvo podpirati svoje socialistično glasilo Proletarca. In priznati se mora, da jih je precej, ki se zavedajo tega in pripisujejo več, kot bi se moglo od njih pričakovati. Sledite izkazom prispevkov v podporo listu in izkazu pridobljenih naročnikov, pa boste videli kdo dela za socialistični tisk in videli boste tudi — kdo ne dela.

NAJBOLJŠI ZAKONI SO VEDNO ZMERNI.

Celsus, rimski filozof iz drugega stoletja, je označil temeljne zakone therapeutike ali znanosti o zdravljenju bolezni s sledečimi značilnimi besedami: Cito, tuto et jucunde, — urno, varno in primerno! Trinerjevo grenko vino odgovarja vsem tem zahtevam popolnoma. Pomaga takoj z najboljšimi uspehi, in ima prijeten okus. Njegova popularnost raste z vsakim dnem, to pa vsled tega ker bolniki s slabim tekom zapoko in drugimi žledodnimi sitnostmi, vidijo uspehe na svojem zdravju in prihajajo k lekarnarjem in drugim trgovcem z zdravili po vedno večjo zalogo Trinerjevih zdravil, katera pošiljajo tudi svojim prijateljem. Trinerjevo grenko vino je izvrstno zdravilo proti influenci. Drži vaše notranje prebavne organe v dobrem stanju, ter pomaga tudi krvi do popolne vitalnosti. Poskusite tudi Trinerjev Antiputrin, ki je fino sredstvo za izpiranje ust in nosnih vdolbin, strojna prostorov kjer se navadno zbirajo in rede bacili.

LUZERNE, PA. — Seje slov. soc. kluba št. 218, J. S. Z. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 3. popoldne na domu sodruga Maticicha. — Rojaki delavci, pristopajte k socialistični organizaciji. — John Maticich.

ROJAKI V JOHNSTOWNU, PA.

dobe lahko knjige, ki jih ima v zalogi Proletarec pri

A. VIDRICHU, R. D. 7, Box 82, Johnstown,
in sicer po isti ceni, kakor so označene v ceniku.

Kdor še nima Ameriškega družinskega koledarja, ga lahko dobi pri A. Vidrihu.

Naročnino na Proletarca lahko poravnate v Johnstownu pri A. Vidrihu (njegov naslov zgoraj) in pri J. Mikliču, 404 Ohio St.

Moja je edina slovenska notarska pisarna, ki oglašča samo v slovenskih unijskih listih. V tožbenih zadevah, ali glede dohodninskega davka ali v katerikoli legalni zadevi se obrnite na mojo pisarno. Poštena postrežba. Cene zmerne.

Kadarkoli imate opravka s sodišči, z mestnimi ali federalnimi uradi, se obrnite po svet na nas. Naslov:

WILLIAM B. LAURICH,
1900 W. 22nd Pl., Chicago, Ill.
Tel. Canal 5777.

V nedeljo dne 26. marca 1922

priredi

SLOV. SOCIALISTIČNI KLUB
ŠT. 1, J. S. Z.

veliko proslavo pariške komune s koncertnimi točkami,

dvodejanko

"ZADNJI DAN"

in govori. Pred in po programu plesna zabava.

Vrši se v dvorani Č. S. P. S., 1126 W. 18th St. (blizu Racine Ave.)

Polovica dobička gre v ruski pomožni fond. TO BO ENA NAJVEČJIH SLOVENSkih PRIREDB V TEJ SEZONI.

Vstopnina 50c. Vstopnice se dobe pri članih in članicah kluba ter v upravništvu Proletarca.

Natančen program bo objavljen v eni prihodnjih izdaj "Proletarca".

DR. RICHTER'S "PAIN- EXPELLER"

Ob prvem znamenju prehlada, ob prvem občutku reumatizma ali neuralgije—rabite takoj to domače zdravilo. Pazite da ima vsaka steklenica Pain-Expellerja ki jo kupite našo varstveno znamko "SIDRO".
Cena 36c in 70c, po vseh prodajalnah ali pa pri:

F. AD. RICHTER & CO.,

104-114 So. 4th St.,
BROOKLYN, N. Y.

Ako si želite nabaviti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Omejite prehlad. Ustavite kašelj.

Oba sta znamenja nevarnosti. Pri-tajeni boli z dalekosežnimi posledicami se lahko mnogokrat izognete, če dobite prava zdravila.

Severa's Cough Balsam

(Severov Balsam zoper kašelj) 'odpomore pri navadnemu kašlju, pomiri bronkialna vznemirjenja, popravi prebave, omogoča red in olajšava dihanje. Cena 25c in 50c.—**Severa's Cold and Grip Tablets** (Severjevi Tableti zoper prehlad in gripe) ustavi prehlad predne se razvije. Cena 30 centov. Po vseh lekarnah.

Ali ste dobili iztis Severjevega Almanaha za leto 1922? Dobite ga zastonj pri svojem lekarju ali pa direktno od

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto,
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

Slovincem priporočamo
v posečanje

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodnejšem kroju. Cene nizke.

CARL STROVER LAWYER and COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki
"THE NEW YORK CALL"
112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; po leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim strokrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem,

obrnite se na tvrdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70-9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN,
N. Carolina.